

**Infracțiunea de agresiune din Statutul Curții Penale Internaționale.
Aspecte de drept penal substanțial****Dragoș-Enrico Dediu***Consilier Juridic, Ministerul Justiției*

Rezumat: *Prezentul studiu are ca obiectiv analizarea infracțiunii de agresiune cuprinse în art. 8bis din Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale. Examinarea acestei infracțiuni de drept penal internațional evidențiază unele aspecte problematice referitoare, de exemplu, la subiectul activ și elementul material, care rezultă chiar din modul de formulare a normei de incriminare adoptate în cadrul Conferinței Statelor Părți la Statutul Curții Penale Internaționale din 11 iunie 2010. Totodată, prin analiza dreptului comparat relevant, studiul avansează și unele propuneri de lege ferenda de implementare a infracțiunii de agresiune în legislația națională.*

Cuvinte cheie: *infracțiunea de agresiune, act de agresiune, Curtea Penală Internațională, drept penal internațional, răspundere penală.*

The Crime of Aggression in The Statue of the International Criminal Court. Substantive Criminal Law Aspects (I)

Abstract: *The present study aims to analyze the crime of aggression provided for in art. 8bis of the Rome Statute of the International Criminal Court. The examination of this international criminal law offence highlights some problematic aspects relating, for example, to the active subject and the material element, which result from the very wording of the incrimination norm adopted at the Review Conference of States Parties to the Rome Statute of the International Criminal Court of 11 June 2010. At the same time, by examining the relevant comparative law, the study also advances some de lege ferenda proposals for the implementation of the crime of aggression in national legislation.*

Key words: *crime of aggression, act of aggression, International Criminal Court, international criminal law, criminal liability.*

SCURT ISTORIC

Primele referiri la acte de agresiune între state au existat încă din anul 1945 în Carta Națiunilor Unite. Dispozițiile art. 2 par. 4 din Cartă prevăd că „*Toți Membrii Organizației se vor abține, în relațiile lor internaționale de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite.*” Totuși, Carta Organizației Națiunilor Unite (ONU) permite utilizarea forței numai în scopul autoapărării individuale sau colective legale sau cu autorizarea Consiliului de Securitate (potrivit art. 51 din Cartă).

Prin art. 39-51, Carta ONU mandatează Consiliul de Securitate să răspundă amenințărilor la adresa păcii, încălcărilor păcii și actelor de agresiune. Astfel, art. 39 din Cartă prevede că „*Consiliul de Securitate va constata existența unei amenințări împotriva păcii, a unei încălcări a păcii sau a unui act de agresiune și va face recomandări ori va hotărî ce măsuri vor fi luate (...) pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale*”. Noțiunea de agresiune nu este însă definită și nici nu se prevăd dispoziții speciale referitoare la răspunderea penală a persoanei fizice sau a persoanei juridice în cazurile de agresiune.

Mai târziu, în urma celui de-al Doilea Război Mondial, au fost înființate tribunale speciale, respectiv Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg (1945-1946) și Tribunalul Militar Internațional pentru Extremul Orient de la Tokyo (1946-1948) pentru a-i urmări penal pe principalii responsabili de crime împotriva păcii, crime de război și crime împotriva umanității. Carta de la Nürnberg a definit crimele împotriva păcii ca fiind „*planificarea, pregătirea, inițierea sau purtarea unui război de agresiune sau a unui război care încalcă tratatele, acordurile sau asigurările internaționale sau participarea la un Plan Comun sau la o Conspirație pentru realizarea celor menționate anterior*”. Cu toate acestea, Carta nu specifica ce se înțelegea prin noțiunea de „*agresiune*”¹.

Prima definiție internațională a infracțiunii de agresiune a fost adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 3314 (XXIX) din 14 decembrie 1974. Astfel, agresiunea era definită în art. 1 din Rezoluție ca fiind „*utilizarea forței armate de către un stat împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice a unor alt stat sau în orice alt mod incompatibil cu Carta Națiunilor Unite*”. Dispozițiile art. 3 din Rezoluție detaliau exemplificativ sensul noțiunii de „*act de agresiune*”, oferind exemple concrete, prevăzându-se că oricare dintre acele acte va fi considerat act de agresiune, indiferent de existența anterioară a unei declarații de război.

Dat fiind că Adunarea Generală nu este un organ legislativ, definiția actului de agresiune formulată de aceasta în Rezoluția din anul 1974 nu a reprezentat altceva decât un reper pentru Consiliul de Securitate în evaluarea unui atac în forță comis de către un stat împotriva aceluși stat².

În mod special, definiția se referă la actul de agresiune al statului, nu la actul unui individ care poate fi responsabil pentru actul statului. Definiția agresiunii reflectă, în esență, noțiunea de utilizare ilegală a forței conținută în art. 2 par. 4 din Cartă și enumeră exemple specifice de acte de agresiune, cum ar fi invazia sau atacul de către forțele armate ale unui stat asupra teritoriului unui alt stat (inclusiv ocupația militară conexasă), bombardamentul de către forțele armate ale unui stat împotriva teritoriului unui alt stat etc. Dispozițiile principale ale definiției din 1974 (art. 1 și 3) au fost ulterior încorporate în definiția din 2010 a infracțiunii de agresiune în temeiul Statutului de la Roma³.

I. CADRUL NORMATIV INTERNAȚIONAL

¹ Handbook, Ratification and implementation of the Kampala amendments on the crime of aggression to the Rome Statute of the ICC, third edition, 2019, pp. 1-2, disponibil la <https://crimeofaggression.info/documents/1/handbook.pdf>.

² I.-C. Pașca, Drept penal internațional, Curs universitar, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 140.

³ Handbook, loc. cit., p. 3.

Pentru o mai bună înțelegere a infracțiunii de agresiune, apreciem că, pe lângă istoricul succint expus anterior, este necesară și prezentarea globală a cadrului normativ internațional pentru identificarea sediului materiei și a evoluțiilor la nivel internațional cu privire la această infracțiune.

1. REGLEMENTAREA ACTUALĂ A INFRACTIUNII DE AGRESIUNE

În cadrul Conferinței Statelor Părți la Statutul Curții Penale Internaționale (CPI)⁴ desfășurată la Kampala (Uganda) în 2010, actele de agresiune prevăzute în Rezoluția din 1974 a Adunării Generale a ONU au fost preluate și introduse în Statut sub denumirea de *infracțiunea de agresiune*⁵ care a fost adoptată prin Rezoluția ASP/RC/Res.6 din 11 iunie 2010⁶. În contextul aceleiași conferințe, pe lângă introducerea în Statutul CPI a dispozițiilor art. 8bis prin care se incriminează infracțiunea de agresiune, dispozițiile art. 8 din Statut (referitor la *Crime de război*) au fost completate cu incriminarea utilizării anumitor tipuri de arme în conflicte non-internaționale, a căror utilizare era deja interzisă în conflictele internaționale⁷. Amendamentele la Statutul CPI adoptate cu această ocazie sunt supranumite și „Amendamentele de la Kampala”.

Conform art. 8bis din Statutul CPI, care are ca denumire marginală „*Infracțiunea de agresiune*”, se prevede că:

„1. În sensul prezentului Statut, „*infracțiunea de agresiune*” înseamnă planificarea, pregătirea, inițierea sau punerea în executare, de către o persoană aflată într-o poziție care îi permite să exercite controlul efectiv asupra sau pentru a dirija acțiunea politică sau militară a unui stat, a unui act de agresiune care, prin caracterul, gravitatea și amploarea acestuia, constituie o încălcare vădită a Carte Națiunilor Unite.

2. În sensul paragrafului 1, „*act de agresiune*” înseamnă utilizarea forței armate de către un stat împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice a altui Stat sau în orice alt mod incompatibil cu Carta Națiunilor Unite. Oricare dintre următoarele acte, indiferent de existența unei declarații de război, trebuie, în conformitate cu Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite 3314 (XXIX) din 14 decembrie 1974, să fie calificat drept act de agresiune:

(a) *Invasia sau atacul forțelor armate ale unui stat de pe teritoriul unui alt stat sau orice ocupație militară, oricât de temporar ar fi rezultatul unei astfel de invazii sau atac, sau orice anexare, prin utilizarea forței, a teritoriului altui stat sau a unei părți a acestuia;*

(b) *Bombardarea de către forțele armate ale unui stat împotriva teritoriului altui stat sau utilizarea oricăror arme de către un stat împotriva teritoriului altui stat;*

⁴ Curtea Penală Internațională (CPI) a fost înființată prin adoptarea la Roma, la 17 iulie 1998, de către Conferința Diplomatică a Plenipotențiarilor Națiunilor Unite, a Statutului privind Curtea Penală Internațională. Tratatul privind înființarea Curții Penale Internaționale a intrat în vigoare în anul 2002, ca urmare a depunerii celui de-al 60-lea instrument de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare la Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite (ONU).

⁵ Deși versiunea în limba engleză a infracțiunii prevăzute la art. 8bis din Statut folosește noțiunea de „*crime of aggression*”, în prezentul studiu am preferat utilizarea noțiunii de „*infracțiune de agresiune*”, și nu cea de „*crimă de agresiune*”, pentru a fi în consonanță cu terminologia folosită în legislația națională.

⁶ Rezoluția Adunării Statelor Părți la Statutul CPI ASP/RC/Res.6 din 11 iunie 2010, adoptată la Kampala la data de 11 iunie 2010, disponibilă la <https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.6-ENG.pdf>.

⁷ Rezoluția Adunării Statelor Părți la Statutul CPI ASP/RC/Res.5 din 10 iunie 2010, adoptată la Kampala la data de 10 iunie 2010, disponibilă la <https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.5-ENG.pdf>.

- (c) Blocarea porturilor sau coastelor unui stat de către forțele armate ale altui stat;
- (d) Un atac al forțelor armate ale unui stat asupra forțelor terestre, maritime sau aeriene, ori asupra flotelor marine și aeriene ale unui alt stat;
- (e) Utilizarea forțelor armate ale unui stat care se află pe teritoriul altui stat cu acordul statului de reședință, cu încălcarea condițiilor prevăzute în acord sau orice extindere a prezenței lor pe un astfel de teritoriu dincolo de încetarea focului;
- (f) Acțiunea unui stat de a permite ca teritoriul său, pe care l-a plasat la dispoziția unui alt stat, să fie utilizat de acel stat pentru săvârșirea unui act de agresiune împotriva unui stat terț;
- (g) Trimiterea de către sau în numele unui stat a unor grupări armate, grupuri, forțe neregulate sau mercenari, care efectuează acte de forță armată împotriva unui alt stat de o asemenea gravitate încât echivalează cu actele enumerate mai sus, sa implicarea substanțială a primului stat respectiv în acestea.”

Din analiza dispozițiilor art. 8bis, se poate observa că textul par. 1 cuprinde, în esență, elementele constitutive ale infracțiunii de agresiune, însă aceasta este definită prin raportare la noțiunea de „act de agresiune” prevăzută de dispozițiile par. 2 care enumeră o listă a acțiunilor ce îi stabilesc sfera de cuprindere și care au natura unor condiții atașate elementelor materiale. Prin urmare, ambele paragrafe alcătuiesc norma de incriminare a conduitelor interzise sub aspectul laturii obiective a infracțiunii.

În literatura de specialitate s-a apreciat că lista actelor de agresiune cuprinsă la art. 8bis par. 2 nu este o listă exhaustivă, aspect care reprezintă un subiect controversat, considerându-se că CPI poate califica și alte conduite ale unui stat drept un act de agresiune în afara celor menționate expres în art. 8bis par. 2 din Statut, cu condiția ca acele conduite să reprezinte o utilizare a forței care să îndeplinească celelalte condiții prevăzute în teza I din art. 8bis par. 2⁸. Cu privire la acest aspect, considerăm că este deosebit de problematică, din perspectiva principiului legalității incriminării și a sancțiunilor penale, interpretarea că CPI poate adăuga la norma de drept penal internațional și alte conduite neprevăzute expres. O garanție în fața arbitrarului este cuprinsă, în acest sens, de dispozițiile art. 22 par. 2 din Statut (*Nullum crimen sine lege*) care prevăd că definirea unei infracțiuni este de strictă interpretare și nu poate fi extinsă prin analogie, iar în caz de ambiguitate ea este interpretată în favoarea persoanei care face obiectul unei investigații penale sau condamnări. Totuși, trebuie să fie menționat și faptul că o infracțiune reglementată în termeni stricți poate să fie depășită de progresul normal al societății în ceea ce privește modalitățile de săvârșire, astfel încât unele conduite neprevăzute expres pot să scape de sub incidența ei (de exemplu, atacurile cibernetice săvârșite prin mijloace informatice⁹ sau blocada impusă aeroporturilor unui stat),

⁸ C. Kress, *The State Conduct Element in The Crime of Aggression: A Commentary* (coord. C. Kress, S. Barriga), Ed. Cambridge University Press, 2016, pp. 435-436 și p. 451, disponibil la <https://doi.org/10.1017/9781139058360.016>.

⁹ În literatura de specialitate deja se acceptă ipoteza de săvârșire a infracțiunii de agresiune prin operațiuni informatice (aspect criticabil, în opinia noastră), prin asimilarea unui atac informatic săvârșit, de exemplu, asupra infrastructurii critice a statului victimă, afectarea rețelei de alimentare cu energie electrică a acestuia ori a comenzi și a telecomunicațiilor militare (desigur, în măsura în care și celelalte condiții sunt îndeplinite) cu un act de agresiune comis prin „utilizarea oricăror arme de către un stat împotriva teritoriului altui stat”, astfel cum prevede art. 8bis par. 2 lit. b) din Statutul CPI – a se vedea J. Trahan, *Cyber Operations and the Crime of Aggression*, Case Western Reserve Journal Of International Law, vol. 57, no. 1/2025, disponibil la <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2698&context=ijl>. De asemenea, și în opinia Procurorului CPI o operațiune cibernetică poate fi calificată drept o utilizare a forței interzisă prin art. 2

iar o normă cuprinsă într-un tratat internațional nu poate fi modificată decât printr-un proces extrem de anevoios și dificil.

Potrivit Rezoluției de adoptare a Amendamentelor de la Kampala, infracțiunea de agresiune urma să intre în vigoare în mod etapizat și condiționat. În acest sens, se impune a fi făcută o distincție între intrarea în vigoare față de statele părți, pe de o parte, și activarea competenței CPI cu privire la această infracțiune, pe de altă parte.

Astfel, în conformitate cu art. 121 par. 5 din Statut¹⁰, noile dispoziții intră în vigoare față de statele părți care le-au acceptat la un an de la depunerea instrumentelor de ratificare sau de acceptare. Acesta constituie primul pas pentru ca CPI să devină competentă cu privire la infracțiunea de agresiune.

Cea de-a doua condiție compusă din două sub-condiții este prevăzută în art. 15bis par. 2 și 3 din Statut care se referă la:

- activarea propriu-zisă a competenței CPI care va avea loc ulterior adoptării de către Adunarea Statelor Părți la Statutul CPI, nu mai devreme de 1 ianuarie 2017, a unei decizii referitoare la exercitarea jurisdicției CPI cu privire la infracțiunea de agresiune, cu aceeași majoritate necesară pentru adoptarea unui amendament la Statut; și

- trecerea unui an de la data depunerii instrumentelor de ratificare sau acceptare a amendamentelor de către cel puțin 30 de State Părți.

Se impune a fi menționat faptul că normele specifice pentru activarea competenței CPI asupra infracțiunii de agresiune reprezintă reguli derogatorii de la normele de drept comun, condiții care nu există în cazul celorlalte infracțiuni internaționale prevăzute de Statutul CPI.

Condițiile au fost îndeplinite în iulie 2018, după cea de-a treizecea ratificare de către Statul Palestinian (26 iunie 2016)¹¹, când a fost adoptată decizia Adunării Statelor Părți de activare a competenței CPI cu privire la infracțiunea de agresiune¹² începând cu data de 17 iulie 2018.

par. 4 din Carta ONU și, respectiv, ca un act de agresiune. Se consideră că sunt mai puțin relevante mijloacele tehnologice folosite, dar mai ales consecințele produse, care contează pentru stabilirea dacă o anumită conduită constituie o utilizare a forței. Acest lucru se poate întâmpla în cazul în care reprezentanții unui stat lansează operațiuni cibernetice împotriva forțelor armate ale unui alt stat, de exemplu prin hackingul sistemelor de navigație ale aeronavelor sau navelor navale, provocând astfel moartea, rănirea ori vătămarea fizică a unor resortisanți ai statului victimă. Cu toate acestea, Procurorul CPI este conștient de evoluția practicii și a pozițiilor statelor cu privire la aceste aspecte, pe care le va monitoriza și analiza cu atenție. Aceasta include întrebarea dacă o serie concertată de operațiuni cibernetice, dintre care niciuna nu s-ar califica în mod individual ca o utilizare interzisă a forței, ar putea totuși să îndeplinească acest prag atunci când este luată în considerare cumulativ – a se vedea International Criminal Court, Office of the Prosecutor, Policy on the cyber-enabled crimes under the Rome Statute, Decembrie 2025, p. 39, disponibil la <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2025-12/2025-cyber-eng.pdf>.

¹⁰ „Art. 121. – Amendamente

(...)

5. Un amendament la art. 5, 6, 7 și 8 din prezentul statut intră în vigoare față de Statele Părți care l-au acceptat după un an de la depunerea instrumentelor lor de ratificare sau de acceptare. Curtea nu își exercită competența în raport cu o crimă care face obiectul acestui amendament când această crimă a fost comisă de un resortisant al unui stat parte care nu a acceptat amendamentul pe teritoriul acestui stat.”

¹¹ State of Palestine becomes 30th State to Ratify the Kampala Amendments on the Crime of Aggression, ICC Press Release, disponibil la <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-210002/>.

¹² Rezoluția ICC-ASP/16/Res.5 din 14 decembrie 2017, disponibilă la https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/Resolutions/ASP16/ICC-ASP-16-Res5-ENG.pdf.

Ulterior, Statutul CPI a mai suferit unele modificări prin Rezoluții ale Adunării Statelor Părți din 26 noiembrie 2015¹³, 14 decembrie 2017¹⁴ și 6 decembrie 2019¹⁵.

2. RATIFICAREA AMENDAMENTULUI REFERITOR LA INFRAȚIUNEA DE AGRESIUNE

Până în prezent¹⁶, 49 de state au ratificat sau acceptat amendamentul de la Kampala referitor la infracțiunea de agresiune. Dintre acestea, 22 de state sunt state membre UE¹⁷ la care se adaugă 8 state membre ale Consiliului Europei¹⁸, 12 state din America Latină și America de Sud¹⁹, 3 state din Africa²⁰, 2 state din Asia²¹, 1 stat din Orientul Mijlociu²² și 1 stat din Pacific²³.

Dintre statele membre ale Consiliului Europei care au ratificat infracțiunea de agresiune, 20 de state sunt și state membre ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO). De menționat este faptul că niciunul dintre statele membre permanente ale Consiliului de al ONU²⁴ nu a ratificat infracțiunea de agresiune.

Cele mai recente ratificări ale infracțiunii de agresiune aparțin Regatului Danemarcei (1 ianuarie 2025), Timorului de Est (30 mai 2025) și Republicii Seychelles (1 iulie 2025).

Ucraina a ratificat infracțiunea de agresiune la data de 25 octombrie 2024 ca urmare a ratificării Statutului CPI²⁵, devenind astfel cel de-al 125-lea stat parte la Statut.

3. CONVENȚIA DE LA LJUBLJANA

Pe scena instrumentelor de cooperare internațională în materie penală a apărut o nouă convenție, respectiv Convenția privind cooperarea internațională în anchetarea și

¹³ Rezoluția ICC-ASP/14/Res.2 din 26 noiembrie prin care art. 124 din Statut a fost abrogat.

¹⁴ Rezoluția ICC-ASP/16/Res.4 din 14 decembrie 2017 prin care au fost incriminate următoarele fapte:

- folosirea armelor care utilizează agenți microbieni, alți agenți biologici sau toxine, indiferent de originea sau metoda de producție a acestora;
- folosirea armelor al căror principal efect este rănirea prin fragmente care nu pot fi detectate cu raze X în corpul uman;
- folosirea armelor laser special concepute, având ca funcție principală de luptă sau ca una dintre aceste funcții provocarea orbirii permanente vederii neameliorate, respectiv ochiului liber sau care poartă dispozitive de vedere corectoare;

¹⁵ Rezoluția ICC-ASP/18/Res.5 din 6 decembrie 2019 prin care a fost incriminată înfometarea intenționată a civililor ca metodă de război în conflicte armate care nu au caracter internațional.

¹⁶ Pentru situația la zi a ratificărilor amendamentului privind infracțiunea de agresiune, a se vedea <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20II/Chapter%20XVIII/xviii-10-b.en.pdf>.

¹⁷ Austria, Belgia, Croația, Cipru, Cehia, Danemarca, Estonia, Finlanda, Germania, Irlanda, Italia, Letonia, Lituania, Luxembourg, Malta, Regatul Țărilor de Jos, Polonia, Portugalia, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia.

¹⁸ Andorra, Georgia, Islanda, Liechtenstein, Macedonia de Nord, San Marino, Elveția, Ucraina.

¹⁹ Argentina, Bolivia, Chile, Costa Rica, Ecuador, El Salvador, Guyana, Panama, Paraguay, Peru, Trinidad și Tobago, Uruguay.

²⁰ Botswana, Niger, Seychelles.

²¹ Mongolia, Timorul de Est.

²² Palestina.

²³ Samoa.

²⁴ China, Franța, Federația Rusă, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Statele Unite ale Americii.

²⁵ Deși Ucraina a semnat Statutul CPI încă din 20 ianuarie 2000, procesul de ratificare a fost suspendat în 2004, fiind nevoie de adoptarea unei modificări constituționale în vederea recunoașterii competenței CPI – a se vedea <https://www.coalitionfortheicc.org/ukraine-becomes-125th-ICC-state-party>.

urmărirea penală a infracțiunilor de genocid, infracțiunilor împotriva umanității, infracțiunilor de război și altor infracțiuni internaționale, adoptată la Ljubljana²⁶, în cadrul Conferinței diplomatice din perioada 15-26 mai 2023 (supranumită și *Convenția de la Ljubljana*).

Convenția a reprezentat o inițiativă a mai multor state (Belgia, Olanda, Slovenia, Argentina, Mongolia și Senegal) pornită de la premisa potrivit căreia cadrul juridic internațional privind asistența judiciară în materie penală în domeniul celor mai grave infracțiuni care preocupă comunitatea internațională este incomplet și învechit.

Obiectivul acestei Convenții este de a facilita cooperarea internațională în materie penală între statele părți în vederea consolidării luptei împotriva impunității pentru infracțiuni internaționale grave, respectiv genocid, infracțiuni contra umanității, infracțiuni de război și alte infracțiuni internaționale (tortură, dispariții forțate și infracțiunea de agresiune).

Aceste infracțiuni sunt prevăzute în:

- Convenția Națiunilor Unite cu privire la prevenirea și sancționarea genocidului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la data de 9 decembrie 1948²⁷;
- Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, adoptat la 17 iulie 1998 de către Conferința diplomatică a plenipotențiarilor a Națiunilor Unite privind înființarea unei Curți Penale Internaționale, cu completările ulterioare.

Convenția prevede un *domeniu de aplicare obligatoriu* în ceea ce privește cooperarea internațională referitoare la infracțiunile prevăzute de art. 5 (genocid, infracțiuni contra umanității, infracțiuni de război), dar și un *domeniu de aplicare facultativ* (art. 6) raportat la cele 8 infracțiuni prevăzute în anexele Convenției (Anexele A-H)²⁸, față de care dispozițiile art. 2 par. (2) din instrument prevăd că la momentul semnării sau depunerii instrumentului de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare la Convenție (sau la o dată ulterioară), Statele pot să declare că vor aplica Convenția inclusiv cu privire la acestea, pe bază de reciprocitate.

Până în prezent, România nu a semnat și nici nu a ratificat Convenția de la Ljubljana.

4. ULTIMELE EVOLUȚII CU PRIVIRE LA EFECTIVITATEA APLICĂRII INFRACTIUNII DE AGRESIUNE

În cadrul Conferinței Statelor Părți la Statutul CPI din 2010 a fost inserat în Rezoluția RC/Res.6 din 11 iunie 2010 un temei prin care infracțiunea de agresiune nou introdusă în Statut să fie analizată după împlinirea unui termen de 7 ani de la data activării competenței CPI cu privire la această infracțiune²⁹.

Luând în considerare acest temei, precum și faptul că, începând cu data de 17 iulie 2018, competența CPI asupra infracțiunii de agresiune a fost activată, în cadrul Sesiunii 23 a Adunării Statelor Părți, Grupul de lucru privind amendarea Statutului CPI a fost însărcinat cu

²⁶ <https://www.centruminternationaalrecht.nl/mla-initiative>.

²⁷ La care România a aderat prin Decretul nr. 236/1950 privind aderarea la Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, aprobată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 9 decembrie 1948.

²⁸ Unele infracțiuni de război introduse prin amendamentele de la Kampala, New York și Haga, tortură, dispariții forțate și crima de agresiune.

²⁹ A se vedea paragraful 4 al Rezoluției RC/Res.6 din 11 iunie 2010, disponibilă la <https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.6-ENG.pdf>.

pregătirea unei evaluări privind această infracțiune până la data de 17 iulie 2025³⁰. În aplicarea acestei rezoluții, Grupul de lucru a fost însărcinat cu desfășurarea unor consultări și reuniuni în vederea pregătirii conferinței speciale a Statelor Părți la CPI dedicată infracțiunii de agresiune³¹.

În cadrul Conferinței Statelor Părți la Statutul CPI din perioada 2-7 decembrie 2024, un grup de state a depus la depozitarul Statutului CPI un document de lucru ce cuprinde unele propuneri preliminare de modificare a infracțiunii de agresiune³².

Documentul de lucru depus de Costa Rica, Sierra Leone, Vanuatu, Germania și Slovenia cuprinde unele modificări ale aspectelor procesuale referitoare la infracțiunea de agresiune. Astfel, sunt propuse mai multe variante de lucru al căror obiectiv este de a elimina condițiile speciale în care CPI își poate exercita competența asupra infracțiunii de agresiune și de a alinia jurisdicția regulilor de drept comun aplicabile celorlalte infracțiuni prevăzute de Statut. Concret, *opțiunea 1* constă în modificarea art. 15bis para. 4 (supranumită și clauză de „opt-out”) și abrogarea para. 5 din același articol astfel încât să fie eliminate condițiile care limitau competența CPI asupra infracțiunii de agresiune (respectiv posibilitatea Statului Parte la Statutul CPI de a formula declarație că nu acceptă jurisdicția CPI cu privire la această infracțiune și lipsa competenței CPI asupra infracțiunii de agresiune în cazul acelor State care nu sunt părți la Statutul CPI), urmând să fie păstrată doar o referire la art. 12 din Statutul CPI pentru a clarifica faptul că competența CPI asupra infracțiunii de agresiune se exercită potrivit dispozițiilor generale.

Opțiunea 2 constă în modificarea art. 15bis para. 4 și 5 și se întemeiază, în esență, pe o răsturnare a prezumției privind acceptarea competenței CPI. Această modificare este condiționată de modificarea art. 121 par. 4 sau 5 din Statut care se referă la cele două modalități în care un amendament la Statutul CPI intră în vigoare și produce efecte față de statele părți (fie la un an de la depunerea instrumentului de acceptare sau ratificare a amendamentului de către fiecare stat parte, fie la un an de la depunerea instrumentului de acceptare sau ratificare a amendamentului a șapte optimi dintre statele părți).

Astfel, forma în vigoare a dispozițiilor art. 15bis para. 4 și 5 din Statut prevede că CPI își poate exercita competența asupra infracțiunii de agresiune comise de un stat parte la Statut (cetățenii aceluși stat sau pe teritoriul său), cu excepția cazului în care acel stat parte a declarat anterior că nu acceptă această competență. Potrivit modificărilor propuse, CPI își va putea exercita competența asupra infracțiunii de agresiune în cazul acelor state care fie au ratificat ori acceptat amendamentul constând în infracțiunea de agresiune, fie au acceptat exercitarea jurisdicției CPI asupra acestei infracțiuni. Totuși, se păstrează o dispoziție care va permite CPI să-și exercite competența asupra infracțiunii de agresiune săvârșite de un stat care nu a acceptat ori ratificat acest amendament sau care nu este parte la Statutul CPI dacă acel stat a formulat o declarație expresă că acceptă jurisdicția CPI asupra acestei infracțiuni.

În vederea dezbaterii amendamentelor formulate, în perioada 7-9 iulie 2025, la New York, s-a desfășurat Sesiunea Specială a Adunării Statelor Părți la Statutul CPI pentru

³⁰ Prin Rezoluția ICC-ASP/22/Res.3, paragraful 157, disponibilă la https://asp.icc-cpi.int/sites/default/files/asp_docs/ICC-ASP-22-Res3-AV-ENG.pdf.

³¹ Potrivit Rezoluției ICC-ASP/23/Res.1 din 6 decembrie 2024, disponibilă la https://asp.icc-cpi.int/sites/default/files/asp_docs/ICC-ASP-23-Res.1-ENG.pdf.

³² Potrivit celor cuprinse în Anexa III la Raportul Grupului de lucru privind amendarea Statutului CPI, ICC-ASP/23/26 din 1 decembrie 2024, disponibil la https://asp.icc-cpi.int/sites/default/files/asp_docs/ICC-ASP-23-26-ENG.pdf.

modificarea infracțiunii de agresiune.³³ Potrivit Raportului Grupului de lucru referitor la amendamentele la Statutul CPI³⁴, dezbaterile în cadrul Sesiunii Speciale au fost centrate pe aspectele procedurale ale modificărilor propuse la Statutul CPI care interesează competența privind infracțiunea de agresiune, respectiv propunerile referitoare la art. 15bis din Statut, astfel cum au fost propuse de către grupul de state inițiatoare³⁵. Obiectivul eventualelor modificări este de a asigura armonizarea condițiilor în care CPI își poate exercita competența cu privire la infracțiunea de agresiune, în sensul celor arătate mai sus, cu păstrarea actualei definiții a infracțiunii de agresiune. Statele Părți participante la Sesiunea Specială și-au exprimat punctele de vedere cu privire la amendamentele formulate, degajându-se o serie de îngrijorări comune, precum:

- efectele amendamentelor asupra Statelor Părți: dacă CPI și-ar putea exercita competența cu privire la infracțiunea de agresiune săvârșită de un resortisant al unui stat, indiferent dacă acesta este Stat Parte sau nu la Statutul CPI ori, dacă este un Stat Parte, chiar și în absența acceptării amendamentului în cauză de către Statul Parte respectiv;

Cu privire la acest aspect, s-a susținut că eliminarea discrepanțelor dintre exercitarea competenței CPI cu privire la infracțiunea de agresiune și exercitarea competenței CPI cu privire la oricare altă infracțiune din Statutul CPI va putea asigura o coerență a reglementării și o uniformizare a regulilor procedurale.

- dacă să fie eliminată sau nu clauza de *opt-out* din Statutul CPI;
- dacă amendamentele la Statutul CPI vor crea obligații juridice și în sarcina statelor care nu sunt părți la Statutul CPI.

Cu privire la interpretarea corelată a amendamentelor supuse dezbaterilor cu celelalte amendamente de la Kampala care vor rămâne nemodificate și cu regimul juridic prevăzut de art. 121 din Statutul CPI, s-a apreciat că Statele Părți care nu au acceptat Amendamentele de la Kampala ori Statele care nu sunt părți la Statut nu vor fi ținute de infracțiunea de agresiune chiar dacă vor decide să accepte aceste noi amendamente. Astfel, având în vedere legătura inextricabilă dintre amendamentele de armonizare a competenței CPI cu Amendamentele de la Kampala, proiectul de rezoluție sugerează că aceste amendamente formează un pachet indivizibil, prevăzând în acest sens, faptul că Statele Părți care nu au ratificat sau acceptat anterior Amendamentele de la Kampala nu vor putea accepta sau ratifica nici amendamentele de armonizare. Neexistând nici un impediment juridic în acest sens, acceptarea amendamentelor de armonizare și a celor de la Kampala ca un tot unitar este în interesul acelor state care nu au ratificat și amendamentul constând în infracțiunea de agresiune deoarece doar în acest fel statele respective se vor asigura de protecția juridică deplină în cazul unei infracțiuni de agresiune săvârșită împotriva lor de către un Stat care nu a acceptat amendamentul constând în această infracțiune³⁶.

³³ <https://asp.icc-cpi.int/sessions/documentation/special-session-2025>.

³⁴ ICC-ASP/S-1/2, disponibil la https://asp.icc-cpi.int/sites/default/files/asp_docs/ICC-ASP-S-1-2-ENG.pdf.

³⁵ De menționat, Raportul Grupului de lucru precizează că documentul de lucru depus de către statele inițiatoare (Costa Rica, Germania, Sierra Leone, Slovenia și Vanuatu) sunt susținute de către un grup de 37 state printre care și România.

³⁶ A. Reisinger Coracini, C. Kress, For an Effective and Legitimate Jurisdictional Regime on the Crime of Aggression at Last: States Parties to the Statute of the International Court to Convene on Monday for a Special Session in New York, 4 iulie 2025, disponibil la <https://www.ejiltalk.org/for-an-effective-and-legitimate-jurisdictional-regime-on-the-crime-of-aggression-at-last-states-parties-to-the-statute-of-the-international-court-to-convene-on-monday-for-a-special-session-in-new-york/>.

Dezbaterile au fost consistente, însă nu au avut o finalitate concretă, fiind cunoscut faptul că în cadrul lucrărilor la nivelul ONU, deciziile cu privire la instrumente juridice internaționale sunt luate, ca regulă generală de drept internațional public, prin consens. În aceste condiții, Adunarea Statelor Părți la Statutul CPI a decis reluarea discuțiilor în cadrul unei Sesiuni Speciale organizate în anul 2029 la New York, organizarea unor întâlniri inter-sesionale în anul 2027, precum și înființarea unui Subgrup dedicat amendamentelor care să informeze anual Adunarea Statelor Părți cu privire la progresele înregistrate.

II. CADRUL NORMATIV NAȚIONAL

Înainte de analiza teoretică a infracțiunii de agresiune, apreciem că este oportună menționarea unor aspecte preliminare referitoare la cadrul normativ național relevant prin raportare la infracțiunile cuprinse în Statutul CPI.

1. ROMÂNIA ȘI STATUTUL CPI

România a semnat Statutul CPI la data de 7 iulie 1999 și a devenit stat parte la acest tratat internațional la data de 11 aprilie 2002³⁷, ca urmare a ratificării Statutului CPI prin Legea nr. 111/2002³⁸.

Statutul CPI a fost ulterior modificat prin adoptarea unor amendamente, respectiv cele de la Kampala din 10 iunie 2010, cele de la New York din 14 decembrie 2017 și cele de la Haga din 6 decembrie 2019. Prin Legea nr. 3/2022³⁹, România a acceptat amendamentele care au modificat și completat ulterior Statutul CPI. Însă, din analiza celor cuprinse în Legea nr. 3/2022, rezultă faptul că România a ratificat doar unul dintre cele două amendamente adoptate în cadrul Conferinței de la Kampala din 2010, respectiv completările la art. 8 par. 2 lit. e) cu trei noi ipoteze⁴⁰, nu și infracțiunea de agresiune.

³⁷ În prezent, Statutul CPI numără 125 de State Părți. Începând cu data de 2 iunie 2026, Statutul CPI va număra 124 de State Părți, ca urmare a intrării în vigoare a notificării de retragere din Statutul CPI depusă de Ungaria la Secretariatul General al ONU la data de 2 iunie 2025 (<https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2025/CN.225.2025-Eng.pdf>). În septembrie 2025, Niger, Mali și Burkina Faso și-au anunțat printr-o declarație comună intenția de a se retrage din Statutul CPI (<https://www.aljazeera.com/news/2025/9/23/military-run-niger-mali-and-burkina-faso-announce-joint-icc-withdrawal>), nedepunând până în prezent instrumentul de notificare a retragerii.

³⁸ pentru ratificarea Statutului Curții Penale Internaționale, adoptat la Roma la 17 iulie 1998, publicată în M. Of. nr. 211 din 28 martie 2002. Din analiza noastră, toate infracțiunile din competența CPI menționate în cuprinsul art. 5 din Statut sunt acoperite de legislația națională prin dispozițiile cuprinse în Codul penal (art. 438 – Genocidul, art. 439 – Infracțiuni contra umanității, art. 440 – Infracțiuni de război contra persoanelor, art. 443 – Utilizarea de metode interzise în operațiunile de luptă, art. 444 – Utilizarea de mijloace interzise în operațiunile de luptă, art. 282 - Tortura), cu excepția infracțiunii de agresiune, care nu a fost ratificată de România până în prezent.

³⁹ Legea nr. 3/2022 privind acceptarea amendamentelor adoptate la Kampala la 10 iunie 2010, la New York la 14 decembrie 2017 și la Haga la 6 decembrie 2019 la articolul 8 al Statutului Curții Penale Internaționale, adoptat la Roma la 17 iulie 1998, publicată în M. Of. nr. 15 din 6 ianuarie 2022.

⁴⁰ Adoptate prin Rezoluția RC/Res.5 din 11 iunie 2010, disponibilă la <https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.5-ENG.pdf>. Acestea includ în sfera de aplicare a noțiunii de crime de război, printre altele, și celelalte violări grave ale legilor și cutumelor aplicabile conflictelor armate care nu prezintă un caracter internațional, în cadrul stabilit de dreptul internațional, și anume oricare dintre următoarele fapte:

Cadrul normativ care asigură cooperarea judiciară a României cu CPI este reglementat prin Legea nr. 44/2022⁴¹.

2. LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ RELEVANTĂ

Întrucât România nu a ratificat amendamentul CPI constând în infracțiunea de agresiune, în legislația penală națională nu există o infracțiune dedicată care să incrimineze conduitele prevăzute de art. 8bis din Statutul CPI. Totuși, Codul penal național acoperă toate celelalte infracțiuni internaționale prevăzute la art. 5 din Statutul CPI, fiind reglementate în cuprinsul art. 438-444 C. pen. infracțiunile de genocid, contra umanității și de război⁴² (Titlul XII al părții speciale a Codului penal).

Deși legislația națională nu cuprinde o infracțiune care să vizeze în mod specific aspectele antamate de infracțiunea de agresiune, Codul penal prevede totuși o infracțiune care prezintă unele similarități cu aceasta. Astfel, art. 405 C. pen. denumit „*Propaganda pentru război*” pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi faptele de propagandă pentru război de agresiune, precum și răspândirea de știri tendențioase sau inventate, în scopul provocării unui război de agresiune [alin. (1)]. Faptele anterior menționate sunt sancționate cu aceeași pedeapsă dacă sunt săvârșite în scopul provocării unui război de agresiune împotriva României sau a unui conflict armat intern [alin. (2)]. Potrivit art. 412 alin. (1) C. pen., tentativa la infracțiunile prevăzute de art. 405 C. pen. se pedepsește.

Infracțiunea prevăzută de art. 405 C. pen. reprezintă, în esență, incriminarea unei forme de instigare la săvârșirea infracțiunii de agresiune prevăzută de art. 8bis din Statutul CPI.

O altă infracțiune din legislația națională care prezintă suprapuneri parțiale cu infracțiunea de agresiune este prevăzută la art. 394 lit. a) C. pen. (*Trădarea*). Astfel, fapta cetățeanului român de a intra în legătură cu o putere sau cu o organizație străină ori cu agenți ai acestora, în scopul de a suprima sau știrbi unitatea și indivizibilitatea, suveranitatea sau independența statului, prin provocare de război contra țării sau de înlesnire a ocupației militare străine, se pedepsește cu închisoarea de la 10 la 20 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

Cu privire la această infracțiune s-a apreciat că deși textul nu face referire la un război de agresiune, ca în cazul art. 405 C. pen., sintagma „*război contra țării*” nu poate face referire decât la aceeași noțiune de război de agresiune. Trădarea statului vizează provocarea unui

(...)

(xiii) folosirea otrăvii sau a armelor otrăvitoare;

(xiv) folosirea gazelor asfixiante, otrăvitoare sau a altor gaze și a oricăror lichide, materiale sau instrumente analoage;

(xv) folosirea gloanțelor care se dilată sau se aplatizează cu ușurință în corpul uman, cum sunt gloanțele al căror înveliș dur nu acoperă în întregime mijlocul sau sunt perforate de tăieturi.

⁴¹ Legea nr. 44/2022 privind cooperarea judiciară dintre România și Curtea Penală Internațională, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 233 din 9 martie 2022.

⁴² Cu privire la analiza infracțiunilor de genocid, contra umanității și de război, a se vedea M. Gorunescu în Codul Penal comentat. Partea specială (colectiv), Ed. Universul Juridic, 2025, București, pp. 1386-1423 și C. Constantinescu-Mărunțel, Infracțiuni contra umanității și genocidul, Ed. C.H. Beck, București, 2022.

război contra României, care nu poate fi decât unul de agresiune în condițiile în care nu România este statul inițiator al agresiunii, ci este statul agresat⁴³.

Astfel, deși se poate aprecia că art. 394 lit. a) C. pen. incriminează de o manieră generală infracțiunea de agresiune, în realitate, infracțiunea vizează situația în care statul român este statul victimă căruia îi sunt afectate unitatea și indivizibilitatea, suveranitatea sau independența. Infracțiunea *de lege lata* nu include în sfera de aplicare și situația în care statul român, prin conducătorii militari și politici, este cel care săvârșește efectiv un act de agresiune împotriva unui alt stat.

III. ANALIZA INFRAȚIUNII DE AGRESIUNE

Ulterior stabilirii coordonatelor infracțiunii de agresiune în care au fost prezentate cadrul general internațional și național relevant în materie, este nevoie de o analiză a elementelor constitutive ale incriminării în discuție. Astfel, urmând structura de analiză teoretică a infracțiunii, prezenta secțiune abordează aspecte referitoare la obiectul infracțiunii, subiectul activ și subiectul pasiv, situația premisă, latura obiectivă, latura subiectivă și situația problematelor ridicate de imunitățile derivând din calitatea deținut de subiectul activ.

1. OBIECTUL INFRAȚIUNII

Fiind infracțiune de drept penal internațional, și infracțiunea de agresiune are specificul de a avea un obiect juridic reprezentat de relațiile sociale internaționale pașnice, de bună vecinătate și înțelegere care există între statele lumii, ce presupun soluționarea oricăror diferende internaționale pe calea pașnică și exclud folosirea forței⁴⁴. În literatura de specialitate s-a exprimat opinia potrivit căreia obiectul material al infracțiunii de agresiune constă în corpul persoanelor care cad victime atacului, patrimoniul sau obiectele distruse ca urmare a acțiunii agresive⁴⁵.

În opinia noastră, ipoteza existenței unui obiect material al infracțiunii poate fi acceptată doar în cazurile în care infracțiunea presupune producerea unor efecte materiale concrete (de exemplu, în cazul elementelor materiale constând în bombardare sau atacul forțelor armate), în timp ce în situațiile care nu presupun producerea unor asemenea efecte materiale (de exemplu, planificarea unui act de agresiune ori blocarea porturilor) nu se poate reține existența unui asemenea obiect material.

Drept consecință, specificul relațiilor sociale protejate prin această infracțiune determină, în opinia noastră, o distincție între obiectul juridic principal, pe de-o parte, care vizează protecția relațiilor internaționale și diplomatice dintre state ca subiecte de drept internațional și obiectul juridic secundar, pe de altă parte, care vizează protecția persoanelor, cetățeni ai statelor implicate în conflictul de agresiune, a vieții, a integrității fizice și psihice ale acestora, precum și a bunurilor acestora.

⁴³ I. Rotariu, Infracțiunea de agresiune în viziunea Organizației Națiunilor Unite, în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg și în statutul Curții Penale Internaționale. Aspecte teoretice și practice, Revista Pro Lege nr. 2/2023, p. 187.

⁴⁴ Idem, p. 178.

⁴⁵ I. Rotariu, op. cit., p. 179.

2. SUBIECȚII INFRAȚIUNII

2.1. SUBIECTUL ACTIV

Din analiza dispozițiilor cuprinse în par. 1 ale art. 8bis, rezultă că infracțiunea de agresiune nu poate fi săvârșită decât de către un subiect activ calificat, fiind necesar ca persoana să dețină o anumită calitate. Astfel, infracțiunea de agresiune poate fi comisă de către o persoană aflată într-o poziție care îi permite să exercite controlul efectiv asupra acțiunii politice sau militare a unui stat ori într-o poziție care îi oferă posibilitatea să dirijeze aceste acțiuni.

În literatura de specialitate s-a apreciat că, luând în considerare modul de redactare a textului, infracțiunea de agresiune devine astfel „*crime of leadership*” ce nu poate fi comisă de simpli combatanți, autorii infracțiunii trebuind să dețină o funcție de decizie în cadrul unui stat⁴⁶. Această concluzie pare a fi susținută și de prevederile art. 25 par. 3bis din Statutul CPI (introduse prin Amendamentele de la Kampala) potrivit cărora răspunderea penală individuală pentru infracțiunea de agresiune se va angaja numai în sarcina persoanelor aflate într-o poziție care le permite să exercite efectiv controlul asupra acțiunii politice sau militare a unui stat ori într-o poziție care îi oferă posibilitatea să dirijeze aceste acțiuni.

De asemenea, s-a apreciat că controlul sau comanda reprezintă posibilitatea reală de a influența politic sau militar desfășurarea agresiunii, începerea sau oprirea acestuia, planificarea, alocarea resurselor⁴⁷.

În ceea ce privește funcția de conducere de natură să permită angajarea răspunderii penale pentru infracțiunea de agresiune, în literatura de specialitate au fost exprimate opinii divergente. Astfel, într-o primă opinie se apreciază că nu pot avea calitatea de autori a infracțiunii persoanele care, datorită puterii economice deținute, au, *de facto*, un rol decizional în purtarea unui război de agresiune⁴⁸. Potrivit celei de-a doua opinii, la care achiesăm, interpretarea coroborată a dispozițiilor art. 8bis par. 2 și art. 25 par. 3bis din Statut nu trebuie să conducă la ideea că doar persoanele care exercită în mod oficial controlul asupra acțiunilor statutului pot răspunde penal pentru infracțiunea de agresiune, norma de incriminare fiind incidentă și în cazul controlului *de facto* (lideri ai grupărilor paramilitare, șefi de state nerecunoscute internațional etc.)⁴⁹.

Astfel, în opinia noastră, subiect activ al infracțiunii de agresiune poate fi, în primul rând, o persoană care deține funcții de conducere într-un stat de natură să permită puterea

⁴⁶ I.-C. Pașca, op. cit., p. 142.

⁴⁷ I. Rotariu, op. cit., p. 179.

⁴⁸ M. Politi, The ICC and the Crime of aggression. A dream that Came Through and the Reality ahead, în Journal of International Criminal Justice nr. 10/2012, Oxford University Press, Oxford, p. 285, apud I.-C. Pașca, op. cit., p. 142.

⁴⁹ D. Nițu, Drept internațional penal, Curs universitar, Ed. Universul Juridic, București, 2020, pp. 201-202. În sens contrar, respectiv neaplicarea infracțiunii de agresiune în cazul actelor de agresiune săvârșite de către organizații paramilitare sau actori non-statali, a se vedea A.-L. Lasca, Crima de agresiune – un updating sau un upgrading necesar?, Revista Universul Juridic nr. 2/2016, pp. 124-125. În sensul săvârșirii infracțiunii de agresiune doar de către lideri sau decidenți politici ai unui stat (de exemplu, șefi de stat și de guvern, ministrul apărării, șeful de stat major etc.), a se vedea N.-C. Magdalena, Drept penal internațional, Curs universitar, Ed. Universul Juridic, București, 2025, p. 141.

de decizie, direcționarea și controlul asupra politicii și forțelor armate ale unui stat (de exemplu, șefi de state și șefi de guverne care, potrivit reglementărilor naționale, au puterea de a comanda forțele armate ale unui stat sau de a decide cu privire la politica externă a statului, șefi de stat major și persoane cu funcții de conducere în forțele armate etc.). Textul (prin utilizarea conjuncției „sau”) nu impune condiția ca funcția deținută să permită în mod cumulativ atât controlul efectiv asupra acțiunii politice, cât și controlul efectiv asupra acțiunii militare a unui stat, fiind suficient ca funcția deținută de subiectul activ să fie aptă să permită controlul efectiv asupra oricărei dintre cele două domenii și să le direcționeze. Acest aspect permite ca și o persoană care deține controlul *de facto* asupra deciziei militare sau politice a unui stat sau entitate statală să poată fi ținută răspunzătoare pentru infracțiunea de agresiune.

Conform jurisprudenței CPI, persoana care controlează săvârșirea infracțiunii răspunde penal pentru acea infracțiune în calitate de făptuitor. „Controlul” poate fi exercitat nu numai de cei care îndeplinesc ei înșiși elementele obiective ale infracțiunii, dar și de către cei care, în ciuda faptului că au fost înlăturați de la locul săvârșirii infracțiunii, pun la cale comiterea ei pentru că decid dacă și cum va fi săvârșită infracțiunea (*n.n.* autor moral și/sau instigator al infracțiunii)⁵⁰.

Testul eficacității cu privire la capacitatea de a controla sau de a dirija acțiunea politică sau militară a unui stat este îndeplinit atunci când conduita unui stat care permite angajarea răspunderii penale pentru infracțiunea de agresiune nu ar fi putut avea loc fără conduita făptuitorului (comisivă sau omisivă). Testul de control efectiv pentru identificarea posibilității de angajare a răspunderii penale pentru infracțiunea de agresiune impune ca făptuitorul să dețină puterea de a exercita în mod decisiv o influență asupra conduitei unui stat care are ca rezultat săvârșirea actului de agresiune. Cu toate acestea, controlul în cauză nu trebuie să fie absolut sau unificat într-o singură persoană, condiția de *leadership* putând fi îndeplinită nu doar de persoanele care dețin o funcție publică, ci și de cei care activează în zona privată dar dețin capacitatea de a influența decizii ale statului. De asemenea, cerința de *leadership* exclude persoanele care dețin funcții în eşaloanele inferioare ale aparatului de stat, neputând fi atrasă răspunderea penală pentru participarea lor la săvârșirea infracțiunii de agresiune. În acest mod, Statutul CPI limitează posibilitatea angajării răspunderii penale pentru această infracțiune doar în sarcina unei categorii restrânse de persoane aparținând eşaloanelor din vârful conducerii unui stat, soluție despre care s-a apreciat ca fiind intens criticată, dar care constituie totuși o abordare aptă să respecte dreptul internațional și standardele dreptului penal contemporan⁵¹.

2.2. SUBIECTUL PASIV

Raportat la specificul infracțiunii și la subiecții vizați de săvârșirea elementelor materiale ale acesteia, apreciem că subiectul pasiv al infracțiunii de agresiune este format din două categorii de persoane.

⁵⁰ Procurorul CPI împotriva lui Thomas Lubanga Dyilo, Decizia de confirmare a acuzațiilor, ICC-01/04-01-06, Camera Preliminară I, 29 ianuarie 2007, par. 330 în *N. R. Hajdin*, The actus reus of the crime aggression, Leiden Journal of International Law, no. 34/2021, p. 496, disponibil la <https://doi.org/10.1017/S0922156521000042>.

⁵¹ *F. H. Avdic*, The leadership requirement of the crime of aggression under the Rome Statute of the International Criminal Court, Journal of Liberty and International Affairs, vol. 7, no. 3/2021, pp. 174-175, disponibil la <https://doi.org/10.47305/JLIA2137157a>.

Astfel, subiectul pasiv principal este reprezentat de statul victimă împotriva căruia sunt îndreptate actele de agresiune ale statului agresor, iar subiectul pasiv secundar este reprezentat de persoanele care suferă vătămări ori pagube ca urmare a actelor de agresiune săvârșite de autoritățile și forțele armate ale statului agresor.

Totuși, în literatura de specialitate recunoașterea calității de victime ale infracțiunii de agresiune persoanelor fizice care suferă vătămări sau pagube în urma săvârșirii acestei infracțiuni constituie o chestiune intens dezbătută. În acest sens, se apreciază că fapta care a condus la cauzarea unei vătămări unor persoane fizice poate constitui atât infracțiunea de agresiune, cât și orice altă infracțiune din competența CPI (de exemplu, bombardamentul asupra statului victimă care vatămă civili poate constitui atât infracțiunea de agresiune, cât și o infracțiune de război dacă populația civilă a fost țintită în mod deliberat⁵²). Astfel, problema reală care se ridică constă în modalitatea de reparare a pagubelor și dacă CPI va fi sesizată cu privire la ambele infracțiuni sau doar cu privire la una dintre acestea întrucât nu orice act de agresiune întrunește toate elementele infracțiunii de agresiune (fapta rămânând la stadiul de conflict armat). Recunoașterea persoanelor fizice ca victime ale infracțiunii de agresiune și a dreptului acestora de a participa la procedurile în fața CPI și de a solicita despăgubiri împotriva persoanei condamnate ar putea, de asemenea, să sporească costurile financiare și politice ale infracțiunii de agresiune și să joace un rol suplimentar în descurajarea săvârșirii acestei infracțiuni. Deși Regulamentul de procedură și de probe recunoaște în mod expres la art. 85 lit. a) calitatea de victimă în sensul Statutului CPI persoanei fizice care a suferit o vătămare prin săvârșirea oricărei infracțiuni din competența CPI, acest subiect rămâne unul deschis dezbaterilor de vreme ce nu este clară intenția statelor cu privire la includerea persoanelor care au suferit vătămări în urma unei infracțiuni de agresiune în sfera noțiunii de victime. Un număr extrem de mare de victime care să participe la procedurile judiciare ar crea dificultăți de participare în fața CPI, inclusiv din perspectiva posibilităților de reparare a pagubelor din Fondul în favoarea victimelor prevăzut de art. 79 din Statut. De aceea, se consideră că principalele argumente în favoarea recunoașterii persoanelor fizice ca victime ale infracțiunii de agresiune țin de consecvența tratamentului aplicat victimelor indiferent de distincțiile juridice, de consolidarea dezvoltării progresive a dreptului internațional în favoarea protecției persoanelor și a reparațiilor pentru suferințele individuale cauzate de agresiune⁵³.

3. SITUAȚIA PREMISĂ

Infracțiunea de agresiune nu presupune, în mod necesar, existența anterioară a unei situații premisă, fiind irelevantă natura relațiilor diplomatice ori internaționale dintre statul agresor și statul agresat sau dacă statul agresor a declarat anterior război statului agresat⁵⁴.

⁵² Și în acest caz, încadrarea va depinde în funcție de circumstanțele specifice ale cauzei. De exemplu, dacă fapta este săvârșită în cadrul unui atac generalizat și sistematic împotriva populației civile ca țintă principală, atunci conduita va fi calificată drept o infracțiune împotriva umanității (Procurorul CPI împotriva lui Germain Katanga, ICC-01/04-01/07, Camera de judecată II, 7 martie 2014, par. 1104-1105, disponibil la www.icc-cpi.int), însă dacă fapta este săvârșită în cadrul unui conflict armat sau în cadrul unei operațiuni militare, atunci conduita va fi calificată drept o infracțiune de război (Tribunalul Internațional pentru Fosta Iugoslavie, par. 474-476) – a se vedea C. Constantinescu-Mărunțel, op. cit., pp. 37-40.

⁵³ E. Pobjie, Victims of the Crime of Aggression, op. cit., pp. 839-847.

⁵⁴ Condiția prevăzută la art. 8bis par. 2 din Statut („indiferent de existența unei declarații de război”), potrivit literaturii de specialitate, a fost inspirată din Carta Tribunalului Militar Internațional pentru Extremul Orient de

Deținerea unei funcții care permite controlarea efectivă a acțiunii politice sau militare a unui stat ori dirijarea acestor aspecte reprezintă, de fapt, o condiție esențială a subiectului activ al infracțiunii.

4. LATURA OBIECTIVĂ

Infracțiunea de agresiune constă în planificarea, pregătirea, inițierea sau punerea în executare a unui act de agresiune care, prin caracterul, gravitatea și amploarea acestuia, constituie o încălcare vădită a Cartei Națiunilor Unite. Astfel, infracțiunea în discuție prezintă un conținut alternativ, putând fi săvârșită prin oricare din elementele materiale menționate.

Actul de agresiune implică un atac asupra statului victimă la adresa independenței și suveranității sale prin invazia și ocuparea (chiar și temporară a) teritoriului său ori anexarea lui, bombardarea teritoriului, blocarea porturilor, atacul asupra forțelor terestre, maritime sau aeriene ori asupra flotelor marine și aeriene ale statului agresat. Având în vedere cele menționate *supra* **pct. II.1.** referitoare la caracterul neexhaustiv al actelor de agresiune menționate la art. 8bis par. 2 din Statut, prin actul de agresiune nu trebuie înțeles doar un atac convențional îndreptat împotriva unui alt stat (care implică utilizarea și prezența forțelor armate ale statului agresor pe teritoriul statului agresat), ci mai pot fi incluse și utilizarea unor arme sau atacuri informatice [care se poate încadra la ipotezele prevăzute de art. 8bis par. 2 lit. a) sau b) din Statut]⁵⁵. În opinia noastră este dificil de acceptat includerea în norma de incriminare a unei ipoteze neprevăzute expres de text deoarece această operațiune logico-juridică reprezintă o analogie *in malam partem*, neavută în vedere de redactorii textului original care, din modul de formulare utilizat, par să fi avut în vedere doar formele de atac militar convențional. Totuși, apreciem că, în procesul de implementare a infracțiunii de agresiune și de introducere a acesteia în legislațiile naționale, Statele Părți nu sunt împiedicate să prevadă, potrivit normelor și principiilor din dreptul penal național, și modalitatea de săvârșire a infracțiunii de agresiune prin mijloace de comunicare electronice.

De asemenea, potrivit opiniei exprimate în literatura de specialitate⁵⁶ la care achiesăm, actul de agresiune mai poate semnifica și folosirea forțelor armate de către stat împotriva forțelor armate ale statului gazdă care se află pe teritoriul acestuia, cu acordul statului de reședință, cu încălcarea condițiilor prevăzute în acordul dintre cele două state. Constituie, de asemenea, agresiune și acte care, în mod normal, reprezintă acte de complicitate, dar care sunt incluse în elementul material conform Statutului CPI. Astfel, ajutorarea forțelor armate ale unui stat care desfășoară acte militare împotriva unui alt stat și punerea la dispoziția unui stat a teritoriului unui alt stat pentru ca primul stat să desfășoare acte de agresiune împotriva unui stat terț. Ultimele două situații reprezintă acte de complicitate la infracțiunea de agresiune care echivalează, în viziunea Statutului CPI, cu săvârșirea infracțiunii în sine.

la Tokyo, precizându-se că cerința privind declararea sau nedeclararea anterioară a războiului a fost adăugată pentru a sublinia faptul că un stat nu poate evita răspunderea pentru agresiune în absența acestei declarații anterioare săvârșirii actului de agresiune în sine (a se vedea *Y. Totani*, *The Tokyo War Crimes Trial: The Pursuit of Justice in the Wake of World War II*, 2008, p. 81 apud *M. Ediger*, *Prosecuting the Crime of Aggression At the International Criminal Court: Lessons from the Tokyo Tribunal*, *New York University Journal of International Law and Politics*, vol. 51, no. 1/2018, p. 191.

⁵⁵ *C. Kress*, *The State Conduct Element*, op. cit. p. 451.

⁵⁶ *I.-C. Pașca*, op. cit., p. 142.

În doctrină, elementele materiale constând în planificare, pregătire, inițiere și punerea în executare sunt privite ca etape sau acte prealabile actului de agresiune în sine. Din perspectivă juridică, toate aceste etape sau acte prealabile (care le diferențiază de modul de reglementare al celorlalte infracțiuni prevăzute în Statutul CPI în sensul că nu sunt prevăzute asemenea etape prealabile) sunt esențiale a fi parcurse înainte de producerea urmării imediate (utilizarea forței armate sau producerea actului de agresiune) întrucât pentru reținerea infracțiunii este suficient ca autorul să fi săvârșit doar unul dintre acestea⁵⁷.

Prin *planificarea unui act de agresiune* se înțelege determinarea cadrului de acțiune al procesului de agresare contrară dispozițiilor Cartei Națiunilor Unite, din perspectiva scopului urmărit, a mijloacelor umane și logistice folosite, a motivației și intervalului de timp prevăzut pentru executare. Planificarea poate fi atât de tip strategic (care presupune realizarea unor acțiuni cu un grad general de planificare, de previziune, orientate către domeniul politic și social, de exemplu stabilirea, ca obiectiv politico-militar, a cuceririi în tot sau în parte a altui stat), cât și de tip tactic (care vizează aspecte mai concrete ale atingerii obiectivului strategic propus, orientându-se către stabilirea etapelor, mijloacelor, resurselor și duratei de timp necesare pentru atingerea obiectivului, de exemplu, planificarea tactică, logistică, a unor operațiuni militare)⁵⁸.

Elementul de planificare este un element comun tuturor infracțiunilor internaționale care este aplicabil nu doar în cazul infracțiunii de agresiune, și ci în cazul infracțiunilor de genocid, contra umanității și de război, însă ceea ce le deosebește constă în faptul că planificarea a fost inclusă în mod distinct în norma de incriminare în Carta Tribunalului de la Nürnberg și în Carta Tribunalul Militar Internațional pentru Extremul Orient de la Tokyo. Deși referirea la planificarea unei agresiuni incluse în diverse instrumente internaționale nu ar trebui să surprindă dată fiind natura acestei infracțiuni care implică o planificare la un nivel politic înalt sau la nivel militar, conceptul de planificare a fost totuși analizat diferit în jurisprudența internațională, în majoritatea cazurilor propunându-se o abordare extinsă (fiind suficientă doar conceperea unui act sau a unei omisiuni, nu neapărat o infracțiune sau infracțiunea adiacentă ca atare)⁵⁹.

Prin *pregătirea unui act de agresiune* se înțelege ansamblul activităților prin care se creează condițiile pentru punerea în practică a deciziilor de agresiune planificate. Pregătirea poate viza nivelurile strategice și tactice și se poate concretiza, spre exemplu, prin luarea unor măsuri de concentrare a energiilor și resurselor necesare punerii în practică a agresiunii (alocarea unor mijloace de transport necesare deplasării trupelor, asigurarea fluxurilor de materii prime destinate producției de muniție spre front). Pregătirea nu se confundă cu planificarea, ci reprezintă o activitate de sine stătătoare⁶⁰. În opinia noastră, poate fi asimilată unei pregătiri a unui act de agresiune inclusiv oprirea alimentării cu apă sau electricitate de către statul care le furnizează și care, ulterior, va agresa statul în care aceste utilități au fost în prealabil oprite.

Prin *inițierea unui act de agresiune* se înțelege începerea executării a unui act de agresiune care a fost anterior planificat și pregătit.

⁵⁷ N. R. Hajdin, op. cit., pp. 496-497.

⁵⁸ I. Rotariu, op. cit., p. 180.

⁵⁹ J. de Hemptinne în *Modes of Liability in International Criminal Law* (coord. J. de Hemptinne, R. Roth, E. van Sliedrecht), Ed. Cambridge University Press, 2019, pp. 359, 361, disponibil la <https://doi.org/10.1017/9781108678957.012>.

⁶⁰ I. Rotariu, op. cit., p. 180.

Poate fi admisă și ipoteza în care inițierea unui act de agresiune implică executarea unui act de agresiune spontan care nu presupune o planificare militară exhaustivă anterioară (de exemplu, în ipoteza punerii la dispoziția unui stat a teritoriului unui alt stat pentru ca primul stat să desfășoare acte de agresiune împotriva unui stat terț), ci doar o pregătire prealabilă.

Prin *punerea în executare a unui act de agresiune* se înțelege activitatea prin care se realizează în mod efectiv actul de agresiune și care presupune punerea în practică și susținerea agresiunii în toate componentele sale, inclusiv luarea deciziilor operative, de mică amploare, necesare activității desfășurate⁶¹.

Textul art. 8bis par. 1 se referă la act de agresiune care, prin caracterul, gravitatea și amploarea acestuia, constituie o încălcare vădită a Cartei Națiunilor Unite.

Față de această condiție atașată elementului material, în literatura de specialitate a fost exprimată o poziție critică în sensul că textul este ambiguu deoarece este neclar dacă pentru îndeplinirea acestei condiții este suficientă reținerea unui singur element din cele enumerate (caracter, gravitate, amploare) sau este necesară reținerea tuturor celor trei elemente⁶².

În ceea ce ne privește, apreciem că pentru a califica un act de agresiune ca fiind o încălcare vădită a Cartei, toate cele trei condiții vizând caracterul, gravitatea și amploarea trebuie îndeplinite în mod cumulativ. Orice interpretare contrară, prin considerarea ca fiind suficientă îndeplinirea doar a uneia dintre condiții, echivalează cu extinderea sferei de aplicare a textului, putând fi considerată act de agresiune o acțiune care doar prin caracter încalcă Carta ONU, nu și prin gravitate sau amploare. O asemenea situație poate determina apariția unor cazuri în care utilizarea forței armate, astfel cum a fost autorizată de către Consiliul de Securitate al ONU, să fie disproporționată față de cauza generatoare.

În sprijinul acestei susțineri invocăm și cele cuprinse în nota explicativă nr. 7⁶³ din Anexa III a Rezoluției RC/Res.6 prin care au fost adoptate amendamentele referitoare la infracțiunea de agresiune. Astfel, aceasta prevede că pentru a stabili dacă un act de agresiune constituie o încălcare manifestă a Cartei ONU, cele trei componente, respectiv caracterul, gravitatea și amploarea trebuie să fie suficiente pentru a califica o determinare ca fiind „manifestă”, iar nicio componentă privită individual nu poate fi suficient de semnificativă pentru a satisface prin ea însăși standardul manifest.

Carta ONU prevede, ca regulă generală, obligații de abținere de la utilizarea forței armate (de exemplu, art. 2 pct. 4, art. 33, art. 37, art. 40 din Cartă). Totuși, Carta ONU permite, în unele situații, utilizarea forței armate ce constituie excepții de la regula non-agresiunii, acestea fiind ipoteze în care acțiunea armată nu este calificată drept o încălcare a Cartei ONU.

Astfel, *prima ipoteză* în care utilizarea forței armate este permisă rezultă din dispozițiile art. 51⁶⁴ din Carta ONU care permit utilizarea forței armate de către state în cazul

⁶¹ I. Rotariu, op. cit., pp. 180-181.

⁶² A.-L. Lascu, op. cit., p. 136.

⁶³ Anexa III la Rezoluția RC/Res.6, *Understandings regarding the amendments to the Rome Statute of the International Criminal Court on the crime of aggression*, disponibilă la <https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.6-ENG.pdf>.

⁶⁴ „Art. 51. Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale. Măsurile luate de Membri în exercitarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoștința Consiliului de Securitate și nu vor afecta în nici un fel puterea și îndatorirea Consiliului de Securitate, în temeiul prezentei Carte,

războiului de autoapărare prin care se înțelege întreprinderea inclusiv a unor acțiuni armate în cazul în care suveranitatea, independența sau integritatea teritorială a statelor agresate este afectată de acte de agresiune armată ale altor state⁶⁵.

În aceste condiții, s-a apreciat că orice acțiune agresivă de respingere a unui atac preexistent și subsumată exclusiv acestui scop de apărare nu constituie încălcarea vădită a Cartei întrucât orice pregătire, executare, planificare a acestei acțiuni nu reprezintă infrațiunea de agresiune. Totuși, se consideră că neaducerea imediată la cunoștința Consiliului de Securitate a măsurilor de autoapărare luate de Membri în exercitarea acestui drept de autoapărare nu afectează caracterul legal al folosirii forței⁶⁶.

Cea de-a doua situație în care utilizarea forței armate este permisă constă în autorizarea intervenției armate de către Consiliul de Securitate al ONU. Această posibilitate este prevăzută de art. 42 din Cartă care acordă Consiliului de Securitate al ONU atribuția de a autoriza o intervenție armată pe care o consideră necesară pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale, dacă măsurile non-militare dispuse anterior s-au dovedit a fi ineficiente.

În literatura de specialitate⁶⁷ s-a susținut că legând existența unei „*infrațiuni de agresiune*” de existența unui „*act de agresiune*”, se consolidează ideea că un „*act de agresiune*” reprezintă mai mult decât o circumstanță factuală care permite Consiliului de Securitate al ONU să utilizeze prerogativele sale de la capitolul VII din Carta ONU și constituie un concept normativ autonom. Nefiind clară valoarea adăugată a acestui concept normativ, nici diferența de fond dintre interdicția utilizării forței și interzicerea agresiunii, se apreciază că distincția dintre două norme autonome oferă, fără îndoială, motive de critică celor care contestă caracterul obligatoriu al interdicției de utilizare a forței și care susțin că numai un presupus „nucleu dur” al interzicerii utilizării forței, limitat la cazuri de utilizare inter-statală a forței în valoare de „*agresiune*”, dă naștere la o încălcare a normelor de drept internațional.

5. LATURA SUBIECTIVĂ

Față de modul de reglementare a normei rezultă că infrațiunea se săvârșește atât cu intenție directă, cât și cu intenție indirectă. O asemenea condiție rezultă și din cuprinsul art. 30 din Statutul CPI care reprezintă standardul general în materia laturii subiective a infrațiunilor de genocid, contra umanității și de război.

În absența unei mențiuni exprese în cuprinsul textului, apreciem că, pentru reținerea vinovăției, nu este necesară dovedirea unui mobil sau scop al săvârșirii faptei. În literatura de specialitate s-a susținut că definiția noțiunii de „*act de agresiune*” semnalează că acest concept ar trebui, fără îndoială, să fie interpretat în sens larg și, în mod clar, nu se limitează la „*războaie de agresiune*” care au ca rezultat anexarea teritorială⁶⁸.

de a întreprinde oricând acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale.”

⁶⁵ A.-L. Lascu, op. cit., p. 128.

⁶⁶ I. Rotariu, op. cit., p. 182.

⁶⁷ T. Ruys, The impact of the Kampala definition of aggression on the law on the use of force, Journal on the Use of Force and International Law, vol. 3, no. 2/2016, pp. 191-192, disponibil la <http://dx.doi.org/10.1080/20531702.2016.1244519>.

⁶⁸ T. Ruys, op. cit., p. 192.

Prin modalitatea de săvârșire a elementelor materiale și a calității deținute de subiectul activ, respectiv o persoană care exercită controlul efectiv asupra acțiunii politice sau militare a unui stat ori care are posibilitatea de a dirija aceste acțiuni, elementul subiectiv intențional este implicit și se deduce din săvârșirea, planificarea, pregătirea, inițierea sau punerea în executare a unui act de agresiune împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice a altui Stat sau în orice alt mod incompatibil cu Carta Națiunilor Unite.

În plus, latura subiectivă a infracțiunii trebuie analizată și din perspectiva prevederilor art. 30 din Statutul CPI care este aplicabil tuturor infracțiunilor cuprinse în Statut. Dispozițiile art. 30 prevăd că dacă nu există o prevedere contrară în Statut nicio persoană nu răspunde penal și nu poate fi pedepsită pentru o infracțiune ce intră în competența Curții decât dacă elementul material al crimei este comis cu intenție și în cunoștință de cauză.

Intenția poate fi reținută atunci când o persoană a înțeles să adopte acel comportament (deci și-a însușit intenția și dorința de a avea o anumită conduită, deci se angajează în acea conduită), iar referitor la o consecință o persoană înțelege să cauzeze această consecință sau este conștientă că aceasta se va întâmpla în cursul normal al evenimentelor [art. 30 par. (2) din Statut]⁶⁹.

Statutul prevede că există cunoștință de cauză atunci când o persoană este conștientă că o circumstanță există sau că o consecință va avea loc în cursul normal al evenimentelor. Noțiunile de „a cunoaște” și „în cunoștință de cauză” se interpretează în consecință [art. 30 par. (3) din Statut].

Anexa II a Rezoluției RC/Res.6 prin care au fost adoptate amendamentele referitoare la infracțiunea de agresiune cuprinde unele note explicative („Înțelegeri”⁷⁰) care vin în sprijinul clarității normelor de incriminare, contribuind la asigurarea previzibilității normei⁷¹. Astfel, potrivit pct. 2 din Introducere, pentru reținerea infracțiunii nu este necesară demonstrarea (*n.n. din punct de vedere probatoriu*) împrejurării că făptuitorul a făcut o evaluare juridică cu privire la incompatibilitatea utilizării forței armate cu Carta Națiunilor Unite.

De asemenea, potrivit aceluși note explicative, pentru reținerea elementului subiectiv în săvârșirea infracțiunii este necesar ca autorul să fie conștient de circumstanțele de fapt care stabilesc că o astfel de utilizare a forței armate era incompatibilă cu Carta Națiunilor Unite (nota explicativă 4), precum și de circumstanțele de fapt care stabilesc o astfel de încălcare manifestă a Cartei Națiunilor Unite (nota explicativă 6).

În plus, cu privire la condiția săvârșirii faptei „în cunoștință de cauză” în literatura de specialitate s-a apreciat că, dată fiind sfera restrânsă a persoanelor care pot face obiectul tragerii la răspundere penală sub aspectul comiterii acestei infracțiuni, este greu de presupus că acestea să fi acționat în sensul întreprinderii unui act de agresiune față de alt stat, fără să fi fost în cunoștință de cauză privind consecințele acestui act asupra suveranității,

⁶⁹ Procurorul CPI împotriva lui Thomas Lubanga Dyilo, ICC-01/04-01-06, Camera de Judecată I, 14 martie 2012, par. 1007, disponibil la www.icc-cpi.int.

⁷⁰ Anexa II la Rezoluția RC/Res.6, Understandings regarding the amendments to the Rome Statute of the International Criminal Court on the crime of aggression, disponibilă la <https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.6-ENG.pdf>.

⁷¹ Analiza cu privire la natura juridică a notelor explicative („Înțelegeri”) anexate Rezoluției prin care au fost adoptate amendamentele privind infracțiunea de agresiune va fi detaliată în studiul privind aspectele procesuale ale infracțiunii de agresiune.

independenței politice sau integrității teritoriale ale statului atacat⁷². De aceea, apreciem că posibilitatea de săvârșire din culpă a infracțiunii de agresiune este exclusă din cauza formulării utilizate („în cunoștință de cauză”) care indică necesitatea existenței unui element subiectiv conștient, asumat și care să urmărească producerea consecințelor specifice săvârșirii elementelor materiale prevăzute de infracțiune.

În literatura de specialitate s-a exprimat și opinia potrivit căreia infracțiunea de agresiune nu poate fi săvârșită decât cu intenție directă deoarece elementul cunoașterii trebuie dublat de capacitatea autorului de a manipula politica statului, în sensul că autorul folosește cu bună știință funcția deținută cu scopul de a antrena statul într-un război de agresiune⁷³.

Cu privire la această opinie, pe care o considerăm neîntemeiată, invocăm elementele de clarificare invocate mai sus (notele explicative) care conduc la concluzia că infracțiunea poate fi săvârșită atât cu intenție directă, cât și cu intenție indirectă.

6. PROBLEMATICA IMUNITĂȚILOR

Persoanele care pot săvârși infracțiunea de agresiune pot beneficia de anumite imunități, potrivit dreptului intern, care derivă din calitatea funcției publice pe care acestea le ocupă. Totuși, raportat la competența CPI, asemenea imunități nu afectează în niciun mod tragerea la răspundere penală și nici nu constituie un motiv de reducere a pedepsei. Dispozițiile art. 27 par. 2 din Statutul CPI prevăd că imunitățile sau regulile de procedură speciale care pot fi legate de calitatea oficială a unei persoane, în baza dreptului intern și a dreptului internațional⁷⁴, nu împiedică Curtea să își exercite competența față de această persoană.

Jurisprudența CPI⁷⁵ a statuat că art. 27 par. 2 din Statut nu împiedică negarea efectelor imunității nici în ceea ce privește procedurile de arestare. Astfel, efectul dispozițiilor art. 27 par. 2 este unul dublu: (i.) împiedică Statele Părți să invoce orice imunitate care îi aparține în temeiul dreptului internațional ca motiv pentru refuzul arestării și predării unei persoane solicitate de Curte (efect vertical); și (ii.) împiedică Statele Părți să invoce orice imunitate care le aparține atunci când cooperarea în arestarea și predarea unei persoane în fața Curții este asigurată de un alt Stat Parte (efect orizontal). Întrucât nu există imunitate împotriva arestării și predării în baza capacității oficiale în ceea ce privește procedurile în fața CPI în cazul în care o astfel de imunitate ar aparține, în caz contrar, unui stat parte la Statut, art. 98 par. 1 din Statutul CPI (care abordează situații de posibilă imunitate de stat sau diplomatică care împiedică arestarea și predarea unei persoane fizice) nu are obiect în domeniul de aplicare al art. 27 par. 2 din Statut. Astfel, nu este necesară nicio renunțare deoarece nu există imunitate care să fie ridicată.

În literatura de specialitate s-a apreciat că dispozițiile art. 27 din Statutul CPI au ca sursă de inspirație art. 7 din Carta Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, dar și

⁷² A.-L. Lascu, op. cit., p. 136.

⁷³ I.-C. Pașca, op. cit., p. 145.

⁷⁴ Cu privire la imunitățile de drept intern și internațional, a se vedea *Fl. Streteanu, D. Nițu*, Drept penal, Partea generală, Curs universitar, vol. 1, Ed. Universul Juridic, București, 2014, pp. 235-250.

⁷⁵ Procurorul CPI împotriva lui Omar Hassan Ahmad Al-Bashir, Decizia adoptată în temeiul art. 87 par. 7 din Statutul CPI cu privire la neexecutarea de către Africa de Sud a cererii CPI de arestare și predare a lui Omar Al-Bashir, ICC-02/05-01/09, Camera de instrucție II, 6 iulie 2017, par. 74-80, disponibil la www.icc-cpi.int.

experiența acumulată cu ocazia celorlalte tribunale speciale internaționale (de exemplu, Tribunalul pentru fosta Iugoslavie, Curtea Specială pentru Sierra Leone și Tribunalul Special pentru Rwanda), situații în care tragerea la răspundere penală a șefilor de state era condiționată de cooperarea acestor state pentru realizarea justiției, iar pentru absența acestei cooperări erau invocate aspecte de suveranitate națională, care conțin dispoziții exprese privind lipsa de efecte a existenței calității oficiale a persoanei acuzate, indiferent de poziția deținută⁷⁶.

Prin urmare, CPI poate urmări și judeca făptuitorul care a săvârșit o infracțiune de agresiune, independent dacă imunitatea acestuia a fost ridicată sau nu, în conformitate cu prevederile dreptului intern ale statului parte la Statutul CPI.

IV. INTRODUCEREA IN DREPTUL INTERN A INFRAȚIUNII DE AGRESIUNE. PROPUNERI DE LEGE FERENDA

Cele expuse anterior în cadrul analizei infracțiunii facilitează înțelegerea acesteia și a problematicilor pe care le ridică, permițându-ne, subsecvent, să identificăm și să evaluăm potențialele efecte ale introducerii în dreptul intern a incriminării în discuție. Astfel, cunoscând posibilele implicații ale unei asemenea abordări, analiza continuă cu avansarea unor propuneri *de lege ferenda* pe baza elementelor identificate în dreptul comparat relevant.

1. IMPLICAȚII ALE ACCEPTĂRII AMENDAMENTULUI LA STATUTUL CPI CONSTÂND ÎN INFRAȚIUNEA DE AGRESIUNE

Decizia privind acceptarea amendamentului la Statutul CPI adoptat la Kampala la 10 iunie 2010 și, subsecvent, introducerea infracțiunii de agresiune în dreptul intern ridică o serie de probleme complexe atât de natură politică, cât și de natură juridică (politică penală). În opinia noastră, ratificarea și reglementarea în dreptul intern a infracțiunii de agresiune reprezintă *în primul rând* o decizie de oportunitate politică ce ține de politica externă și de securitate națională a României. Interesele României ca subiect de drept internațional sunt influențate atât de calitatea sa de membru al Uniunii Europene, al Consiliului European, al ONU și al NATO, cât și de parteneriatele strategice încheiate de România, printre altele, cu Statele Unite ale Americii, Republica Franceză, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Regatul Spaniei și Republica Italiană⁷⁷. De asemenea, având în vedere calitatea României de stat membru al NATO, o decizie cu privire la poziția statului român nu poate face abstracție nici de apartenența sa la această organizație nord-atlantică.

Abia *în subsidiar*, chestiunea implementării infracțiunii de agresiune ridică aspecte ce pun în discuție politica penală a statului, fără a fi vorba despre chestiuni ori obstacole insurmontabile.

Prin urmare, decizia politică de viziune strategică cu privire la oportunitatea ratificării sau nu a infracțiunii de agresiune poate fi luată numai prin cooperarea între instituțiile cu competențe specifice în domeniile vizate, respectiv Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul

⁷⁶ D. Nițu, Imunitatea șefului de stat în dreptul penal, Ed. Universul Juridic, București, 2012, pp. 284-286.

⁷⁷ Lista completă a tuturor statelor cu care România are relații bilaterale speciale consfințite prin documente partenoriale poate fi găsită la adresa: <https://www.mae.ro/node/1861>.

Justiției, și alte instituții și autorități cu atribuții în ceea ce privește securitatea națională și politica externă a statului român (Consiliul Suprem de Apărare al Țării, Administrația Prezidențială, Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe și Ministerul Apărării Naționale).

De asemenea, așa cum a fost menționat *supra* **pct. II.2**, niciunul dintre statele membre permanente ale Consiliului de al ONU nu a ratificat infracțiunea de agresiune, rațiunile acestor state fiind, evident, de ordin politic, astfel încât să nu le fie afectate interesele geopolitice (de exemplu, de cooperare internațională, inclusiv militară). Totuși, se impune a fi menționat faptul că dintre statele care desfășoară, în prezent, misiuni militare prin care forțele armate ale acestora mențin trupe ori baze militare pe teritoriul altor state⁷⁸, inclusiv trupe de menținere a păcii (fie sub egida ONU, fie sub egida NATO), se numără și state care au ratificat crima de agresiune (de exemplu, Germania și Italia⁷⁹). În cazul statelor din această ultimă categorie apreciem că nu pot fi întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de agresiune în măsura în care desfășurarea unor baze militare și menținerea unor trupe militare pe teritoriul altor state se realizează cu respectarea condițiilor prevăzute în acordul dintre statul care gestionează bazele militare și statul pe teritoriul căruia sunt înființate și menținute respectivele baze militare, cu personalul militar aferent.

Astfel, în sensul Statutului CPI, o asemenea situație poate fi calificată drept infracțiune de agresiune dacă îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

- să existe o planificare, pregătire, inițiere sau punere în executare, de către o persoană aflată într-o poziție care îi permite să exercite controlul efectiv asupra sau pentru a dirija acțiunea politică sau militară a statului care desfășoară baze militare în străinătate, a unui act de agresiune care, prin caracterul, gravitatea și amploarea acestuia, constituie o încălcare vădită a Cartei Națiunilor Unite;

- actul de agresiune să presupună utilizarea forței armate de către statul care desfășoară baze militare în străinătate împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice a statului pe teritoriul căruia se află bazele ori trupele militare sau în orice alt mod incompatibil cu Carta Națiunilor Unite; și

- forțele armate ale statului care desfășoară baze militare în străinătate și care se află pe teritoriul statului de reședință cu acordul acestuia, să fie utilizate cu încălcarea condițiilor

⁷⁸ De exemplu, Franța, Statele Unite ale Americii, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Germania, Grecia, Italia, India, Federația Rusă și Turcia. Pentru mai multe detalii, a se vedea <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/overseas-military-bases-by-country>.

⁷⁹ În cazul Italiei, deși amendamentul constând în infracțiunea de agresiune a fost ratificat prin Legea nr. 202/2021, incriminarea nu a fost ulterior introdusă și în legislația națională, aspect care este apreciat ca determinând două consecințe: (i.) încălcarea obligației care derivă din calitatea de Stat Parte la Statut de a incrimina în legislația națională infracțiunea de agresiune care va putea fi urmărită și judecată doar de către CPI în temeiul principiului complementarității, și nu de către organele judiciare italiene întrucât art. 5 din Statut nu obligă Statele Părți să în legislația națională lista cu infracțiunile internaționale din competența CPI acolo enumerate, și (ii.) imposibilitatea statului italian de a asigura cooperarea completă și eficientă cu CPI cu privire la infracțiunea de agresiune atunci când va fi cazul întrucât un eventual mandat de arestare emis de CPI pentru o infracțiune de agresiune nu va putea fi pus în executare pe teritoriul italian din cauza lipsei temeiului în legislația penală națională care să permită arestarea persoanei solicitate de către CPI, iar dacă se încearcă echivalarea infracțiunii de agresiune pentru care e fost emis mandatul de arestare cu o altă infracțiune deja existentă în legislația națională, există riscul ca acestea să fi fost deja prescrise, ceea ce, din nou, va afecta cooperarea cu CPI – a se vedea *L. Prosperi*, Legal Effects of the Ratification by Italy of the Amendments to the ICC Statute on Aggression, *The Italian Review of International and Comparative Law*, no. 2/2022, pp. 215-216, disponibil la <https://doi.org/10.1163/27725650-02010012>.

prevăzute în acord ori să fie extinsă prezența lor pe un astfel de teritoriu dincolo de încetarea focului.

În cazul României, este cunoscută situația în care forțe militare ale României au participat în cadrul teatrelor de operațiuni din Irak în perioada 2003-2009, din Afganistan în perioada 2001-2021, dar și în cadrul misiunii militare a NATO în Kosovo în perioada 1999 până în prezent⁸⁰. Pe de altă parte, după cum se cunoaște, în prezent, pe teritoriul României sunt staționate trupe și forțe militare străine sub egida NATO, din rațiuni de protecție geostrategică a flancului estic, de exemplu, în fața agresiunii crescânde a Federației Ruse (mai ales în contextul agresiunii ruse în Ucraina), trupele staționate provenind din state precum Spania, Belgia, Luxembourg, Franța⁸¹, Germania⁸², Portugalia⁸³, Polonia, Macedonia de Nord⁸⁴, Regatul Țărilor de Jos⁸⁵ și Statele Unite ale Americii.

În aceste condiții, implementarea în legislația penală națională a infracțiunii de agresiune se dovedește a fi o misiune dificilă din punct de vedere geopolitic, de politică externă și politică de securitate, și, în subsidiar, din punct de vedere juridic.

2. PROPUNERI DE LEGE FERENDA

Din analiza comparativă a legislațiilor statelor care au ratificat și care au introdus în dreptul intern infracțiunea de agresiune, rezultă că există **3 sisteme de implementare a acestei infracțiuni**, grupate după cum urmează:

a) reglementarea fidelă a infracțiunii de agresiune care constă fie în preluarea întocmai a dispozițiilor art. 8bis din Statutul CPI, fie în adaptarea infracțiunii preluând în dreptul național infracțiunea de agresiune cu mici modificări din rațiuni de respectare a particularităților naționale. O asemenea abordare a fost îmbrățișată de către **Croația, Cipru, Luxembourg, Malta, Olanda, Portugalia, Slovenia și Finlanda**⁸⁶;

b) reglementarea adaptată a infracțiunii de agresiune, abordare care a fost adoptată de către **Cehia, Germania, Austria și Suedia**⁸⁷;

c) adoptarea unui model *sui-generis* de reglementare ce constă în implementarea unor norme care cuprind definiții proprii ale infracțiunii de agresiune ce acoperă aspectele

⁸⁰ Cadru legal care reglementează condițiile în care forțele armate ale României participă la misiuni militare în străinătate este cuprins în Legea nr. 121/2011 privind participarea forțelor armate la misiuni și operații în afara teritoriului statului român, cu modificările și completările ulterioare.

⁸¹ <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/strengthening-natos-eastern-flank>.

⁸² <https://ac.nato.int/archive/2025-2/german-air-force-fighters-take-on-nato-enhanced-air-policing-mission-in-romania->

⁸³ <https://english.mapn.ro/cpresa/6468-defence-minister%E2%80%99s-meeting-with-the-ambassador-of-portugal-to-romania>.

⁸⁴ <https://english.mapn.ro/cpresa/6181-The-Chief-of-Defence-Staff-of-North-Macedonia-paid-a-visit-to-Romania->

⁸⁵ <https://english.defensie.nl/topics/missions-abroad/current-missions#:~:text=In%20October%202025%2C%20a%20Dutch%20infantry%20company%2C,of%20a%20multinational%20battalion%20for%201%20year>.

⁸⁶ Eurojust, Genocide Network Paper, The crime of aggression in the national laws of the EU Member States, Genocide Network Observer States and Ukraine, Luxembourg, 2023, p. 14, disponibil la <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/eurojust-crime-of-aggression-national-laws.pdf>.

⁸⁷ Ibidem.

prevăzute la art. 8bis din Statut ori chiar le extind sfera de aplicare, abordare care se poate întâlni în cazul unor state precum **Estonia, Letonia, Lituania și Polonia**⁸⁸.

O mențiune specială se impune a fi făcută cu privire la situația statelor care, deși au ratificat amendamentul la Statutul CPI constând în infracțiunea de agresiune, nu au introdus în legislațiile naționale dispoziții privind infracțiunea în discuție. În această situație se regăsesc state precum **Belgia, Italia, Irlanda, Slovacia și Spania**.

Luând în considerare diversele modele de reglementare existente în dreptul comparat, precum și standardele naționale referitoare la calitatea legii penale (claritate, precizie, predictibilitate), componentă a principiului legalității incriminării și sancțiunilor de drept penal⁸⁹, apreciem că infracțiunea de agresiune poate fi implementată în dreptul intern potrivit primei abordări menționate mai sus care presupune o preluare fidelă a elementelor esențiale ale infracțiunii prevăzute de art. 8bis din Statutul CPI. În ceea ce ne privește, prin preluare fidelă înțelegem nu doar prevederea expresă a elementelor materiale, a calității subiectului activ și a cerinței privind încălcarea vădită a Cartei ONU, ci și a definiției și cazurilor limitative care stabilesc sfera de cuprindere a noțiunii de „*act de agresiune*” reglementate în cuprinsul art. 8bis par. 2 din Statut. Eventuale adaptări de limbaj se vor impune a fi făcute, fără însă ca acestea să afecteze substanța normei de incriminare, astfel cum aceasta este stabilită de prevederile art. 8bis din Statutul CPI.

Deși în literatura de specialitate⁹⁰ au fost exprimate critici privind modalitatea deficitară de reglementare a infracțiunii de agresiune, apreciem că acestea nu sunt în totalitate fondate, viitorul text putând îndeplini cerințele referitoare la calitatea legii prin realizarea anumitor adaptări a limbajului la cel specific dreptului penal național, completat prin introducerea în expunerea de motive a unor explicații și clarificări menite să sprijine organele judiciare în interpretarea și aplicarea practică a acestei infracțiuni.

În plus, este recomandată implementarea definiției infracțiunii de agresiune de o manieră care să vizeze utilizarea precisă a formulării agreeate în cuprinsul infracțiunii prin Amendamentul de la Kampala în locul utilizării unei definiții mai restrânse ori mai extinse. În

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ Pentru analiza condițiilor de legalitate incriminării și sancțiunilor de drept penal, a se vedea *M. A. Hotca, R. Fl. Geamănu*, Manual de drept penal. Partea generală, Ediția a V-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2025, pp. 54-61 și *F. Streteanu, D. Nițu*, op. cit., pp. 37-56.

⁹⁰ *A.-L. Lascu*, op. cit., pp. 123-137. Astfel, potrivit autorului, au fost reclamate unele deficiențe în reglementarea actului de agresiune, respectiv atât anumite ambiguități, cât și de lacune în modul de reglementare (referitoare la noțiunea de „*forță armată*” așa cum este aceasta utilizată în art. 8bis din Statutul CPI, definiția „*actului de agresiune*” care, în opinia autorului, excludează de la răspundere penală pe liderii unor actori non-statali în ipoteza în care comit acte de agresiune în sensul Statutului, echivocul listei de modalități *actus reus*, lipsa reglementării în privința elementului subiectiv. Se invocă faptul că în conținutul definiției (din textul art. 8bis al Statutului CPI – *n.n.*) nu sunt prevăzute suficiente elemente care să prevadă că oricare dintre modalitățile alternative de întreprindere a unui atac armat să fie, fără niciun dubiu, un act îndreptat împotriva altui stat, așadar să existe o dimensiune suficient de bine conturată a unei laturi subiective, cel puțin sub forma unei intenții indirecte. Realitatea a oferit suficiente dovezi privind atacuri efectuate asupra unui stat cu afectarea neintenționată a teritoriului altui stat or, acest gen de acțiuni nu pot fi catalogate drept acte de agresiune, dacă îmbracă forma unei culpe din partea statului atacator. În astfel de cazuri, statul în culpă poate fi tras la răspundere materială pentru daunele colaterale comise altor state, dar catalogarea atacului ca fiind un act de agresiune, în lipsa unei intenții clare de afectare a prerogativelor ce țin de suveranitatea și integritatea teritorială a altui stat ar fi, în mod evident, neîndreptățită.

Cu privire la aceste critici pe care le considerăm neîntemeiate, facem trimitere la analiza noastră *supra* pct. IV. referitoare la analiza infracțiunii de agresiune.

cazul unei definiții mai stricte decât cea din Statutul CPI, luând în considerare caracterul complementar al competenței CPI, ar fi afectată competența primară a statului de a urmări penal el însuși infracțiunea de agresiune. Pe de altă parte, utilizarea unei definiții mai extinse decât cea prevăzută în Statut, deși nu ar ridica o problemă juridică, în măsura în care va include în sfera de aplicare doar cetățenii proprii ai statului care desfășoară investigația, poate duce la deficiențe semnificative în cooperarea internațională a altor state în acele situații în care se încearcă urmărirea penală a cetățenilor străini⁹¹.

Prin urmare, având în vedere că incriminarea în discuție se înscrie în sfera dreptului penal internațional, din rațiuni de coerență legislativă, apreciem că infracțiunea de agresiune poate fi introdusă în cuprinsul părții speciale a Codului penal în cadrul Titlului XII – „*Infracțiuni de genocid, contra umanității și de război*”, prin inserarea unui nou capitol, Capitolul III, care să fie denumit „*Infracțiuni de agresiune*”.

O consecință a plasării infracțiunii de agresiune în cuprinsul Titlului XII al Codului penal va fi reprezentată de faptul că această nouă incriminare va fi imprescriptibilă⁹², ceea ce va echivala cu respectarea dispozițiilor art. 29 din Statutul CPI care prevăd că infracțiunile de competența CPI nu se prescriu. Totuși, pentru a respecta pe deplin rigorile normelor de tehnică legislativă și pentru a evita orice interpretare, în măsura în care abordarea propusă mai sus va fi îmbrățișată de legiuitorul național, apreciem că este necesară atât completarea denumirii Titlului XII a Codului penal cu o referire la noul Capitol III privind infracțiunile de agresiune, precum și modificarea corelativă a dispozițiilor art. 153 alin. (2) lit. a) C. pen. pentru a fi inclusă și în cuprinsul acestui text o referire la aceste infracțiuni.

Astfel, noul Capitol poate să cuprindă infracțiunea de agresiune elaborată potrivit celor arătate mai sus, respectiv adoptând un model de reglementare cât mai fidel față de cel existent în art. 8bis din Statutul CPI. Din rațiuni de corelare cu nivelul sancționator deja prevăzut pentru celelalte infracțiuni din cuprinsul Titlului XII al căror nivel de gravitate și pericol social este unul extrem de ridicat, pedeapsa pentru infracțiunea de agresiune poate fi închisoarea cuprinsă între 15 și 25 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

De asemenea, apreciem că poate fi avută în vedere circumstanțierea incriminării de producerea unei anumite consecințe, având ca model de inspirație dispozițiile cuprinse în Secțiunea 13 par. 2 din Codul penal internațional german. Această circumstanțiere se referă la angajarea răspunderii penale pentru săvârșirea infracțiunii de agresiune dacă prin aceasta a fost purtat un război de agresiune sau dacă prin aceasta se creează pericolul unui război de agresiune ori al unui alt act de agresiune îndreptat împotriva României. Aceasta deoarece infracțiunea din Statut nu distinge între cauzarea efectivă sau nu a unui război de agresiune, fiind indiferentă schimbarea ulterioară sau nu a relațiilor diplomatice dintre statul agresor și statul agresat, ci se referă doar la săvârșirea unui act de agresiune. Această circumstanțiere limitează într-o oarecare măsură infracțiunea din Statut, dar are în vedere natura unui act de agresiune care să fie apt să determine un război de agresiune.

În egală măsură, susținem că viitoarea infracțiune de agresiune ar trebui să prevadă expres sancționarea tentativei, cum este, de altfel, incriminată și în legislațiile altor state. De exemplu, Secțiunea 4a din Codul penal finlandez incriminează tentativa la infracțiunea de agresiune. De notat este faptul că legislația finlandeză a incriminat ca infracțiune de sine

⁹¹ Handbook, loc. cit., p. 14.

⁹² Dispozițiile art. 153 alin. (2) lit. a) C. pen. precizează că prescripția nu înlătură răspunderea penală în cazul infracțiunilor de genocid, contra umanității și de război (acesta fiind, de fapt, denumirea Titlului XII al Codului penal), indiferent de data la care au fost comise.

stătătoare și pregătirea unei infracțiuni de agresiune. Această infracțiune constă în înțelegerea cu o altă persoană de a comite o infracțiune de agresiune sau pregătirea în mod detaliat a comiterii unei asemenea infracțiuni. Fapta este săvârșită de către același subiect activ ca cel care poate săvârși infracțiunea de agresiune și este sancționată cu închisoare de la 4 luni la 4 ani.

În plus, considerăm că pentru a acorda eficiență noii incriminări, considerăm că aceasta ar trebui însoțită de o infracțiune specială care să se refere la incriminarea apologiei publice a războiului de agresiune. Prin urmare, propunem ca legiuitorul să ia în considerare această incriminare, modelul putând fi reprezentat de art. 117 par. 3 din Codul penal polonez care prevede că îndemnul public la inițierea unui război de agresiune sau apologia publică a inițierii ori purtării unui astfel de război se sancționează cu pedeapsa închisorii de la 3 luni la 5 ani. În funcție de necesitățile de reglementare și viziunea îmbrățișată, reglementarea poate fi completată cu includerea unor elemente materiale constând în demnul publicului sau incitarea la săvârșirea unei infracțiuni de agresiune comisă în mod direct, în public, verbal, în scris sau prin orice alte mijloace, care va constitui o infracțiune specială față de reglementarea *de lege lata* prevăzută de art. 368 C. pen. (Instigare publică) sau art. 370 C. pen. (Încercarea de a determina săvârșirea unei infracțiuni).

O altă posibilă incriminare care poate a fi avută în vedere de viitorul legiuitor național se referă la aderarea, participarea sau sprijinul unui act de agresiune. Din analiza legislației naționale rezultă că există două modalități de abordare a chestiunii privind pluralitatea constituită de infractori, respectiv fie nereglementarea acesteia prin norme specifice, caz în care pot deveni incidente prevederile art. 367 C. pen. ce reprezintă incriminarea generală a grupului infracțional organizat, fie reglementarea ca infracțiune de sine stătătoare⁹³, în funcție de nevoile de protecție socială ca element al politicii penale a statului.

Astfel, pentru situațiile în care nu sunt îndeplinite condițiile pentru reținerea infracțiunii de agresiune, poate fi explorată ipoteza de reglementare a unei incriminări distincte, autonome, care să vizeze fapte constând în aderarea, participarea, sprijinirea sau finanțarea, sub orice formă, a forțelor armate străine sau a altor entități armate care participă, pregătesc ori săvârșesc un act de agresiune împotriva unui alt stat. În opinia noastră, pot exista situații în care fapta unor persoane de a sprijini agresiunea săvârșită de un alt stat nu poate fi încadrată la niciuna dintre ipotezele infracțiunii de agresiune, de exemplu, subiectul activ nu deține calitatea care să-i permită exercitarea controlului asupra acțiunii politice sau militare a statului, dar participă ori susține actul de agresiune săvârșit de un alt stat. Un alt exemplu poate fi atunci când subiectul activ, deși deține calitatea necesară prevăzută de norma de incriminare, nu dispune el însuși ca forțele sale armate să invadeze sau să bombardeze un alt stat sau nu trimite trupe militare în sprijinul acțiunilor unui alt stat (stat agresor), dar îl sprijină pe acesta din urmă sub forma finanțării actelor de agresiune.

În aceste situații care pot scăpa de sub sfera de aplicare a infracțiunii de agresiune, ne apare ca necesară reglementarea unei incriminări distincte (eventual, urmând modelul de reglementare existent în art. 35 din Legea nr. 535/2004 cu care propunerea *de lege ferenda*

⁹³ Respectiv constituirea de structuri informative ilegale (art. 409 C. pen.), asocierea sau inițierea unei asocieri în scopul săvârșirii de acte de terorism ori aderarea sau sprijinirea, sub orice formă, a unei astfel de asocieri (art. 35 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare) și asocierea în vederea săvârșirii faptei de obținere fără drept a unor sume de bani de la bugetul general consolidat [art. 8 alin. (2) din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările și completările ulterioare].

prezintă asemănări semnificative) pentru a putea sancționa și preveni în mod eficient astfel de comportamente care afectează pacea internațională și bunele relații între state. O asemenea incriminare poate avea ca sursă de inspirație prevederile art. 91¹ din Codul penal estonian care prevăd că „*fapta de a adera la forțele armate străine sau la alte entități armate care participă la un act de agresiune străin, de a participa la comiterea sau pregătirea unui act de agresiune străin sau sprijinirea cu intenție a unui act de agresiune străin, inclusiv finanțarea, dacă aceasta nu întrunește condițiile prevăzute la Secțiunea 91 din Codul penal (n.n. infracțiunea de agresiune), se pedepsește cu închisoare de cel mult 5 ani*”.

Nu în ultimul rând, având în vedere cele menționate *supra* **pct. II.1.**, apreciem că este necesar ca legiuitorul național să ia în considerare extinderea elementelor materiale ale infracțiunii de agresiune prin incriminarea expresă ca variantă asimilată a săvârșirii infracțiunii prin utilizarea unor mijloace electronice de comunicații. Astfel, deși norma de drept internațional nu prevede în mod expres această modalitate de săvârșire a infracțiunii de agresiune, considerăm că este necesar ca legiuitorul să manifeste o conduită proactivă, în pas cu noile dezvoltări ale tehnologiei, incriminând în mod distinct și expres conduitele care presupun săvârșirea unui act de agresiune prin mijloace informatice astfel încât să fie incluse în sfera de incriminare și potențialele atacuri cibernetice de natură să afecteze suveranitatea și integritatea unui stat (avem în vedere, de exemplu, fapte prin care este afectată infrastructura critică sau rețeaua națională de alimentare cu energie electrică). Desigur, pentru a putea fi reținută infracțiunea de agresiune săvârșită prin mijloace informatice, apreciem că este necesară și întrunirea celorlalte condiții prevăzute de norma de incriminare, respectiv încălcarea vădită a Cartei ONU, caracterul, gravitatea și amploarea atacului.

CONCLUZII

Dinamica relațiilor internaționale este un domeniu supus unor provocări și schimbări continue, mai ales în ceea ce privește asigurarea păcii și securității internaționale, ca deziderat al comunității internaționale asumat în urma celui de-al Doilea Război Mondial, care s-a dovedit a fi un obiect dificil de atins. În acest sens, există multe exemple concrete, dintre cele mai notabile putând fi menționate războaiele și conflictele militare intra și interstatale din Africa⁹⁴ (de exemplu, Războiul Eritrean-Etiopian din 1998-2000, al doilea război congolez din 1998-2003), războaiele și conflictele militare din Caucaz (de exemplu, războiul ruso-georgian din 2008 cu privire la regiunile Osetia de Sud și Abhazia din 2008 și conflictul militar Nagorno-Karabakh dintre Armenia și Azerbaidjan) și conflictele militare arabo-israeliene. Toate acestea culminează cu cea mai mare invazie pe scară largă a unui stat de la cel de-al Doilea Război Mondial, respectiv războiul de agresiune al Federației Ruse asupra Ucrainei pe îl săvârșește din data de 24 februarie 2022, începută cu anexarea peninsulei Crimeea în anul 2014 care a presupus același tip de conduită din partea statului agresor.

Astfel, infracțiunea de agresiune nu a fost niciodată mai actuală decât în prezent în condițiile în care asistăm la conflicte militare purtate în mai multe locuri din lume. Aceste conflicte militare amenință suveranitatea și integritatea teritorială a statelor și pun în discuție nu doar respectarea normelor de drept internațional, dar și modul în care poate fi angajată răspunderea juridică a statelor sau a persoanelor care poartă responsabilitatea declanșării

⁹⁴ <https://online.norwich.edu/online/about/resource-library/five-major-african-wars-and-conflicts-twentieth-century>.

acestor conflicte – de la măsuri constând în declarații politice de condamnare fermă a acestor comportamente și acțiuni diplomatice, până la instituirea unor sancțiuni internaționale, mai ales de natură economică pentru a descuraja statele agresoare să continue în perturbarea păcii internaționale.

Prezentul demers a realizat o analiză din punct de vedere istoric privind infracțiunea de agresiune și fragilul echilibru soldat cu acordul comunității internaționale cu privire la această infracțiune. Totodată, o altă intenție a prezentei cercetări a fost aceea de a ilustra complexitatea infracțiunii de agresiune așa cum este reglementată în prezent de art. 8bis din Statutul CPI și să propună legiuitorului național anumite elemente inspirate de reglementare, cu invocarea inclusiv a unor modele de legislație comparate de care să țină seama în eventualitatea unei decizii privind ratificarea acestei infracțiuni de către statul român. Așa cum am arătat mai sus, analiza infracțiunii ne-a relevat, într-adevăr, multiple aspecte problematice, însă textul art. 8bis reprezintă un punct esențial de pornire în implementarea acestei infracțiuni, larga susținere a statelor față de combaterea acestui tip de conduită penală internațională, împreună cu legislațiile lor, constituind o sursă de inspirație binevenită.

Dincolo de litera strictă a normei, incriminarea analizată trebuie plasată într-un context de interpretare specific politicii externe și dreptului penal internațional unde planurile juridic și politic sunt întrepătrunse, dar, pe cât posibil, fără a face inaplicabilă norma internațională ori a acorda imunități celor care săvârșesc infracțiuni de drept penal internațional.

Infracțiunea de agresiune reprezintă o infracțiune gravă care amenință pacea, ordinea și securitatea internaționale așa cum le cunoaștem cu toții, fiind nevoie de norme juridice clare și precise care să răspundă acestor situații și care să cuprindă conduite clare pe care toată comunitatea internațională să le condamne în mod unitar și eficient. De aceea, cursul istoriei ne-a dovedit că eforturile Organizației Națiunilor Unite, ca organism politic internațional, nu sunt suficiente pentru atingerea acestui obiectiv, fiind nevoie de concursul și colaborarea tuturor statelor lumii la păstrarea păcii internaționale, respectarea suveranității statelor și a principiului neutilizării forței militare, precum și asigurarea respectării supremației dreptului ca busolă a democrației nu doar în relațiile interne, cât mai ales în relațiile internaționale.